

ГУРЕЗ САФАР

ЛУТФИ МУҲТАРАМ

Душанбе - 2015

<https://bikhon.tj/>

ББК 84 Тоҷик 7-4
С-35

Муҳаррир *Сафар Амирхон*

С-35 Гурез Сафар. Лутфи Мухтарам. (*лутф ва ҳикояҳои минётурӣ*) – Душанбе. 2015, 128 сах.

Дар ин китоб аз рӯзгору зиндагии шоири шинохта Мухтарам Ҳотам лаҳзаҳои гуногуни лутфомезу ибратангез гирд оварда шудаанд. Қисмате аз ин лаҳзаҳо агар хонандаро ба табассуму хушҳолӣ водор намо-янд, қисмати дигар ӯро ба ҳикматеву ибрате далолат месозанд. Муаллиф ин лаҳзаҳои ҳаёти шоирро ба та-ври асли рӯи коғаз оварда, чизеро аз онҳо афзудаву коста нагардондааст.

ISBN 978-99947-2-389-8

© Гурез Сафар, 2015

<https://bikhon.tj/>

АЗ МУАЛЛИФ

Бо Муҳтарам Ҳотам дер боз ошноӣ дорам. Қаблтар аз шиносоии мо ӯ бо падарам - устоди шодравон Ашӯр Сафар ошноӣ дошт. Як ҷиҳати муносибати мо ба сабаби ошноии падарам бо ӯ бошад, ҳам, фикр мекунам, бештар шахсият ва эҷодиёташ маро бо ӯ қарин гардонд.

Мо дар нашриёти «Адиб» бо ҳам кор мекардем. Аз солҳои 70-уми асри гузашта то имрӯз бо адибони тоҷик муносибат ва шиносӣ доштем. Дар нашриёт адибоне мисли Абдуҷаббор Қаҳҳорӣ, Бобо Ҳочӣ, Қутбӣ Киrom, Мاستон Шералӣ, Мутеумло Начмиддинов, Чумъа Одина, Гулҷеҳра Сулаймонӣ, Шариф Шараф, Шодон Ҳаниф, Абдуҷалил Воситзода, Сайдали Маъмур, Алӣ Бобочон, Раҷаб Мардон, Кароматулло Мирзоев, Аслам Адҳам, Одина Мирак, Аҳмадшоҳ Маҳмадшоҳ, Ҳайрат Шанбезода, Абдулвайси Азиз, Абдулвосеъ Сангинов, Садрӣ Умар, Ваҳҳоб Одина ва чанде дигарон кор мекарданд, ки ҳар яке бо шахсияту бо эҷодиёташон хусусиёти хоше дошт. Муҳтарам Ҳотам низ. Он чи дар назари аввал аз шахсияти ӯ падидор мегардад, хоксории ӯст. Сарфи назар аз донишу истеъдод ва вазифаву мансаб ҳамеша хоксору шикастанафс аст. Албатта, дар замони мо на

ҳама чунин хислатҳоро меписанданд, вале ўро бо ин чӣ кор? Ў дар хонаводаи адибу омўзгор Ҳотам Идиев тавлид шудаву тарбия ёфтааст. Тавре ў нақл мекунад, падараш нисбати одобу ростқавлии фарзандонаш хеле саҳтгир будааст. Ҳатто ичозат намедодааст, ки онҳо ягон чизи дар роҳ ёфташонро ба хона биёранд. Шояд аз ғояти одобу хоксорияш Муҳтарам Ҳотам дар зиндагӣ бисёр чизро аз даст дод, аммо ў ин хислатҳояшро аз ҳама чизи дигар боло медонад. Ҳеч гоҳ худро аз касе боло намегузорад, ҳатто бо бадхоҳонаш сухани носазоро раво намедорад. Хаттои дўстон ва наздиконашро ба дил намегирад. Тавре худ нақл мекунад, дар давоми тамоми таҳсил ва фаъолияти корӣ ягон рӯз бебабаб аз дарс ё кор дер накардааст. Дар ин бора яке аз дўстонаш - Ҳотами Равшан нисбати ў мегӯяд, ки «Ин ки ту аз кор безор намешавӣ, маълум аст. Аммо ҳамин кор аз ту безор намешуда бошад?»

Муҳтарам бист сол дар нашриётҳои «Ирфон» ва «Адиб» кор кард. Баъд директори нашриёти «Ориёно», сармуҳаррири ҳафтавори «Роҳи умед» («Нақлиёт»), муовини сардабири маҷаллаи «Садои шарқ», ходими ҳафтавори «Адабиёт ва санъат» буд. 20-уми апрели соли 2000 ба вазифаи мудири Котиботи роҳбарияти Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон таъин шуда, 20-уми апрели соли 2015, яъне баъди расо 15 сол аз ин вазифа озод шуд.

Ва боз ба он чо ки фаъолияти меҳнати худро оғоз карда буд - ба нашриёт баргашта, ба кори ноширӣ мисле ки бист сол пеш аз ин буд, бо дили гарм даст зад.

Боре ҳам нисбати кору вазифааш саҳлан-гориву бепарвой накардааст. Бо аҳли хонавода, бо дӯстон, ҳамкорон, шиносу ношинос ба таври чиддӣ ва софдилона муносибат менамояд. Бо эҷодиёт низ. Дар дӯстӣ, иҷрои аҳду паймон, вафо содиқ аст. Баъзе ҳатто ме-хоҳанд аз ин хислатҳои ӯ сӯиистифода намо-янд. Аммо ӯ шарофати инсонии худро, ба из-зати шарофати инсонии касе нарасида, ҳифз намулдааст.

Ба назари ман, ӯ як шахсияти ба ҷомеаи имрӯзӣ андаке бегонатабор аст. Чунин шахсиятҳо имрӯз ба мушкилоти зиёде рӯбарӯ мешаванд. На ӯро дигарон мефаҳманду на ӯ дигаронро. Чунин шахсиятҳо гӯё аз ҷомеаи ояндаанд, ё аз ҷомеаҳои гузашта. Ин мавзӯро ӯ дар як ру-боияш хеле хуб таъйид кардааст.

*Ёҳу занаму касе намедонад чист,
Манҳу занаму касе намедонад кист.
Бас мардуми содаанд дар саддаи бист,
Зинҳор чу ман ба асри даҳ бояд зист.*

То имрӯз беш аз 20 китоб ба нашр расондааст. Ӯ шоир, нависанда, тарҷумон,

муҳаққиқи забону адабиёт, пажӯҳишгари таърих, ношир, рӯзноманигор ва ходими давлатӣ аст. Аксар китобҳояш аз лиҳози ҳаҷм калон ва аз лиҳози маънӣ муҳиманд. Масалан, китоби «Вакилони халқ. 1938-2010» тақрибан 100 ҷузъи чопиро ташкил дода, маълумоти мухтасарро дар бораи 4280 вакили мақоми олии намояндагӣ ва қонунгузори кишвар аз давраи ташкилёбиаш то соли 2010 фаро гирифтааст. Китобҳои «Эрони гумшуда», «Ҳинди гумшуда», ки ҳар як 700 - 800 саҳифаро дар бар мегиранд, дар илми таърихнигорӣ бозёфти тозаанд. Соли гузашта ашъори 42 шоир аз 19 кишвари дунё дар тарҷумаи ӯ бо номи «Ҳасли пайванди вожаҳо» ба нашр расид, ки ин асар чилди якуми 3-чилдаи тарҷумаҳояшро ташкил медиҳад. Соли 2013 китоби падараш Ҳотам Идиеви Аскалонӣ - яке аз нахустин муаллимонии водии Рашт - «Аз барои ёдгорӣ» интишор ёфт, ки дар он шеърҳои ҳикоя, қиссаву ёддошт ва дигар навиштаҳои ӯ гирд оварда шудаанд. Дар ин китоб қиссаи Муҳтарам Ҳотам «Бози сафед» ҷой дода шудааст, ки шоҳиди маҳорати навишандагии ӯст. Маҷмӯаи мақолаҳояш роҷеъ ба пайванди таърихӣ тоҷикону русҳо бо номи «Божественная корона таджиков и русских» дар нашриёти «Адиб» ба нашр расид. Дар китоби мазкур фарҳанги ҳамвожаҳои русӣ-тоҷикӣ иборат аз 2500 вожа ҷой дода шудааст, ки дар

илми забоншиносии тоҷик бори нахуст чунин шакли таҳқиқот рӯи коғаз омадааст. Саросари пажӯҳишхояшро пайвандҳои таърихиву фарҳангии халқиятҳои гуногуни дунё ташкил медиҳад. Мо, -меғӯяд ӯ, - бо аксарияти халқҳои дунё пайванди таърихии хешиву қавмӣ дорем, пас чӣ гуна мешавад, ки сокинони чанд маҳалли Тоҷикистон бо ҳам бегона бошем? Дар ин мавзӯ дар як рубоияш чунин меғӯяд:

*Як гӯша қадамгоҳи фарангист дилам,
Як хитта мақоми аҳли зангист дилам.
Русу арабу татору ҳинду, чинӣ –
Як шаҳри бисе ранги ба рангест дилам.*

Аммо қабл аз ҳама ӯ шоир аст. То имрӯз 8 маҷмӯаи шеърхояш ба таъб расидааст. «Сурӯши сухан», ки соли 2009 интишор ёфт, баёнгари маҳорату истеъдоди шоирии ӯст. Достони ҳамноми «Сурӯши сухан» яке аз дostonҳои ҷолиб дар адабиёти имрӯзист. Яъне ӯ бо адабиёт ва шеър низ муносибати ҷиддӣ доштааст. Саду як рубоиву дубайтӣ дорад ба муносибати ҷашни зодрӯз барои ҳама синну сол ва муносибатҳо. Даҳҳо мутоибахояш бахшида ба шахсиятҳои гуногун дар рӯзномаҳо ба таъб расидаанд. Шеърхояш ба забонҳои русиву ўзбеки, эстониву арманӣ тарҷума шудаанд. Ӯ заҳматкаши воқеии ҷодаи адабиёт аст.

Бисёр адибон дар китобу рисолаҳо, маҷаллаву ҳафтавор ва нашрияҳои дигар дар бораи Муҳтарам ва эҷодиёти ӯ суҳанҳои нек гуфтаанд, ки Бозор Собир, Карим Абдулов, Назрӣ Яздонӣ, Комил Бекзода, Ҳамдам Мӯминҷонов, Абдунабӣ Сатторзода, Ҳасанбой Шарифов, Валӣ Самад, Усмонҷон Ғаффоров, Ориёмехр (Ортиқи Қодир) Ибни Қурбон, Парда Ҳабиб, Муртазо Зайниддинов, Шарофати Дониёр, Чумъа Қувват, Вайси Азиз, Мубашшири Акбарзод, Абдулҳай Саидов, Одина Мирак, Маҳмуд Толибов, М. Салимов, (сардабири маҷаллаи «Мақтаб»), Акабой Абдуллоев (Қазоқистон), Сабзалӣ Муродов, Қамар Абдулло ва чанде дигарон дар он шуморанд. Аз ҷумла собиқ муовини якуми Раиси Маҷлиси намояндагон, адиб ва сиёсатмадори машҳур Абдулмаҷид Достиев дар сарсухани китоби Муҳтарам Ҳотам «Ориёточиқон: 18 000 сол пеш...» чунин навиштааст: «Муҳтарам Ҳотам аз ҷумлаи сарсупурдатарин қаламкашони беғаразу бетамаъи тоҷик аст, ки ба сангинии рӯзгори имрӯзаи хеш ва кулли мардум нигоҳ накарда, дониш ва маърифати тоҷиконаашро барои муайян намудани воқеияти аслии таърихи куҳнабунёди миллаташ равона сохтааст. Ба он нигоҳ накарда, ки дар ҳама даври замон ва дар ҳама қишрҳои ҷомеа қаламкашон, олимон, сиёсатмадорон ва манфиатҷӯйҳо кам набуданд, вале Муҳтарам Ҳотам

вориҳо барои мо бозёфт аст ва барои сарвати ақлони онҳоро бар нафъи миллат равона ва истифода намудан тамоми шароитҳоро бояд фароҳам оварем. Зеро ҳамин қабил заҳматкашони беминнату эҷодкор бо қувваи ҳофизаи худ, бо заҳмати беминнати худ метавонанд моҳияти аслии таърихи гузаштаи мардуми моро дар чашми ояндагон равшан намоянд».

Профессор шодравон Карим Абдулов низ дар як мақолааш (Фараж № 39 27 сент. 2007) навиштааст, ки «Чун Муҳтарам Ҳотам агар чорпанҷ донандаи соҳаи таърихнигориро медоштем, шояд бисёр чизҳо кашф мешуданд».

Муҳтарам Ҳотам дар чандин ҳамоишҳои адабӣ аз ҷумла Конфронси байналмиллии шоирон ва тарҷумонҳои адабиёти Литва дар шаҳри Вилнюс (1988), Конфронси адибони кишварҳои Осиёи Марказӣ дар шаҳри Чимкент (1989), Воҳӯрии адибони ҷавони собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ «Воҳӯрии кӯчаки Иссиққӯл» (1990), Конфронси тарҷумонҳои собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ дар шаҳри Москва (1990) иштирок кардааст. Бо медали «Хизмати шоиста», нишони «Аълочии матбуот» ва нишони «Сухан» мукофотонида шудааст.

Муҳтарам Ҳотам дар миёни ин ҳама қиддияте, ки дорад, ин ҷову он ҷо лутфеву латифае, хушгӯиеву факкоҳие аз ӯ зоҳир мешавад, ки самимонаву табииянд, на сохтаву бофта. Ман

*Чӣ боке аз шаробу аз кабобе, ки
гарам бошад,
Агар вақти ҳисобияш Гурез андар
барам бошад?!*

Баъзе қисматҳои ин китобро барвақт навишта будам. Инак ҳоло чунин имконият фароҳам омад, ки дар бораи лутфу латифа ва хушгӯиҳои дӯст ва ҳамкорам Муҳтарам Ҳотам китоберо ба нашр расонам. Бояд гуфт, ки на ҳама он чи ки дар ин китоб пешниҳод мегардад, лутф аст. Дар ин ҷо аксаран лаҳзаҳои алоҳида ва ҷолиби зиндагӣ, мулоқот бо шахсиятҳои шинохтаи ҷумҳурӣ ва берун аз он, ки саргузашти худи Муҳтарам ҳастанд, ба қалам оварда шудааст. Фикр мекунам, лутф на танҳо он аст, ки хонандаро табассуму хушҳолие ато намояд, балки ба андешае, ба ҳикматеvu ибрате ҳидоят намояд. Аз ин лиҳоз дар навиштаҳои ман дар бораи ин адибон чунин равия ҳамеша риоя гардидааст.

Гумон мекунам, тамоми латифаҳои мардумӣ аз рӯзгору саргузашти шахсони алоҳида манша гирифта, баъдҳо аз даҳон ба даҳон гузаштаву соҳибони аслии худро гум кардаанд. Чунин китобҳои лутфомез дар бораи адибони алоҳида камтар навишта шудаанд. Дар гузашта низ саромадони адабиётмон дар бораи адибони

ҳамасри худ ва дигар шахсиятҳои таърихӣ ба шакле, ба гунае чизе навиштаанд, ки «Тазкират-ул-авлиё»-и Фаридуддини Аттор намунаи беҳтарини онҳост.

Имрӯз низ дар эҷодиёти адибонамон ин равия идомат меёбад. Адибони мо аз ҳаёти ҳамқаламон навиштаҳои ҷолиберо ба нашр расондаанд. Ният дорам, ки чунин китоберо дар бораи Мирзо Файзалӣ низ эҷод намоям.

«ШОҲНОМА» ВА ВЕЛОСИПЕД

Вақте Муҳтарам синфи шаш мехонд, чанд нафар ҳамсолонаш велосипед хариданд. ӯ низ аз падараш хоҳиш кард, ки барояш велосипед бихарад. Падараш ба ӯ гуфт:

– Агар дар як ҳафта достони «Ҷанги Рустам бо Ашкбус»-ро азёд кунӣ, бароят велосипед мехарам.

ӯ дostonро азёд карда дар пеши падараш кироат намуд, вале дар чанд ҷой андармон шуд.

– Не, - гуфт падараш, - тавре бояд аз ёд кунӣ, ки андармон нашавӣ, бурро ва пурра бояд хонӣ. Ин дафъа «Ҷанги Рустаму Сӯҳроб»-ро аз ёд кунӣ, баъд соҳиби велосипед мешавӣ.

Бо достони навбатӣ низ ҳамон ҳолат рӯй дод. Падараш ин дафъа «Дар ҳачви Султон Маҳмуд»-ро супориш дод. Вале ӯ, не, дигар азёд намекунам, велосипед даркор нест, -гӯён қаҳр кард. Аммо падараш рӯзи дигар барояш велосипед харид...

200 ГРАММ НОН...

Падари Муҳтарам – Идиев Ҳотам, яке аз нахустин муаллимони водии Рашт, шоиру навишанда ва табиби халқӣ низ буд. Соли 2013 китобаш бо номи «Аз барои ёдгорӣ» ба нашр расид.

Соли 1934 дар Институти муаллимтайёркунни шаҳри Тошканд таҳсил мекард. Боқӣ Раҳимзода низ шарикдарсашон буд. Ҳар рӯз ба ҳар до-нишчӯ барои 200 грамм нон карточка медоданд. Боқӣ Раҳимзода як чавони паҳлавонсимо буду 200 грамм нон барояш кифоят намекард. Аммо дигар илоҷ набуд. Идиев Ҳотам бо сабаби бе-морӣ ва аҳволи оилавӣ аз институт барвақттар чавоб мешавад. Бо шарикдарсонаш, аз ҷумла Боқӣ Раҳимзода дар хобгоҳ хайрухуш карда, ба вокзал омада, ба поезди Душанбе менишинад.

Идиев Ҳотам нақл мекунад, ки поезд нав ба ҳаракат даромада буд, ки аз байни мардumi гуселкунанда Боқӣ Раҳимзодаро дидам, ки ба-робари поезд аз таги тирезаи вағони ман тозон – Ҳотамхӯча, ҳамон карточкаатро ба ман деҳ, аздусар дар Сталинобод ба ту лозим намеша-вад, -гӯён даст дароз мекард.

Ман карточкаамро аз чайбам гирифта ба ӯ додаму бори дигар дастфишорӣ кардем.

ШАРИКДАРСИ ПАДАР

Боре Қутбӣ Киrom Мухтарамро ба устод Боқӣ Раҳимзода муаррифӣ карда, гуфт, ки падараш дар Тошканд ҳамроҳи Шумо таҳсил карда-аст.

– Э-ҳа, боз ман мегӯям, ин кас аз кучо шо-ири нағз шудаанд, -гуфт устод маънидорона.

ДАР ОРЗУИ НАСЛ

Мухтарам ҳангоми дар нашриёти «Адиб» қор карданаши муҳаррири чанд китоби шодравон Ашӯр Сафар буд. Дар нашриёт Ашӯр Сафарро Мавлоно меномиданд. Ин дафъа низ Мавлоно аз Кӯлоб ба ӯ занг зада, хоҳиш кард, ки то омаданаши аз матбаа як дона китоби наваширо дастрас намояд.

Ӯ Мавлоноро дар утоқи кориаш пазируфта, узроме гуфт:

– Мавлоно, китоб хеле хуб аз чоп баромаду лекин як-ду ғалатӣ гузаштааст. Яктоаш камтар...

– Чӣ гуна ғалат будааст он, -пурсид Мавлоно.

– Дар як мисраъ ба чои «Дар орзуи васли ту» «Дар орзуи насли ту» чоп шудааст. Ба фикрам...

Мавлоно якбора хушҳолона гуфт:

– Э, нав дуруст шудааст, ку! О, мақсади васл насл-да. Ягон зарра хафа нашавед. Оличаноб шудааст...

ЯК НАФРАМОН ЗИЁДАТИВУ...

Китоби нави Ашӯр Сафар, ки муҳаррираш Мухтарам буд, аз чоп баромад. Мавлоно аз Кӯлоб омад ва ӯро ба зиёфат даъват намуд. Ҳангоме, ки онҳо аз бинои нашриёти «Адиб» мебаромаданд, Мухтарам гуфт:

– Мавлоно, Саидали Маъмур дар кабинеташ, ўро ҳам гирем, чӣ?

Мавлоно гуфт:

– Ман дар фикри онам, ки аз ҳамин ду нафар як нафарамон зиёдату... -Аз тааҷҷуби ў қоҳ-қоҳ хандида гуфт:

– Ҳозир меояд, худам ўро гуфтаам...

ТАҲРИРИ СОЯДАСТ

Корманди нашриёт будам. Рӯзе дар дасти ҳамкорамон Мӯхтарам китоби «Роҳи паси ағба»-и Ўрун Кӯҳзодро дида, аз ў хоҳиш кардам, ки онро ба китобхонаи падарам тақдим намояд. Шоир Мӯхтарам розӣ шуда, соядасте навишт: «Ҳарчанд ки роҳи ағба мушкилгузар аст, Биштоб, зиёфати Ашӯри Сафар аст». Китобро ба падарам расондам. Ў ин тухфаро бо хушнудӣ қабул намуд. Вале, вақте ки соядастро хонд, ба ман рӯ оварда гуфт:

– Китоби нағзу соядасташ таҳрир талаб мекунад. «Биштоб, аёдати Ашӯри Сафар аст» мегуфт, хубтар мебуд. Зиёфат вазнин аст.

– Чӣ хел вазнин? – таҳти гапи ўро сарфаҳм нарафта, пурсидам ман.– Аёдату зиёфат як хел вазн доранд-ку?! Вазнин нест!

– Ту дар умрат зиёфат надода бошӣ, аз кучо медонӣ, ки вазнин аст ё не?! – табассум намуда, гуфт падарам.

ИЛТИМОС, БА ҶОИ МАН ШИНЕД

Муҳтарам бо Аслам Адҳам дар нашриёти «Адиб» дар як утоқи корӣ менишастанд. Ҳар гоҳ муаллифе ба утоқ меомад, дар ҷое менишаст, ки бо Аслам Адҳам рӯ ба рӯ буд. Боре Ашӯр Сафар ба назди муҳаррири китобаш Муҳтарам Ҳотам ба утоқи онҳо омада, дар ҷои муқаррарии меҳмонҳо нишаст. Баъди ҳалли масъалаҳои вобаста ба китоби наваш ӯ чанд муддат хушгӯӣ карда, тибқи одати муқаррариаиш дасти ҳамсӯхбаташро, ки ин дафъа Аслам Адҳам буд, фишурда, ба тариқи даврашакл тоб меод. Ин ҳол тақрибан даҳ-понздаҳ маротиба такрор шуд.

Рӯзи дигар, тақрибан соати 11 Аслам Адҳам аз утоқи корӣ берун шуду баъди лаҳзае тозон баргашта, бо илтиҷо ба Муҳтарам гуфт:

– Укоҷон, илтимос, ба ҷои ман гузашта шинед, ҷойҳоямонро иваз кунем.

– Барои чӣ? - чизе нафаҳмида пурсид ӯ.

– Мавлоно омада истодааст.

– Хайр чӣ? – боз пурсид Муҳтарам.

– Э, укоҷон, шаби дароз хобам набурд. Дар ангуштам як ангуштарӣ аст. Дирӯз Мавлоно дастонамро ҳар лаҳза чунон мефишурд, ки ангуштарӣ ангуштонамро абгор кард, варам кардаанд. Агар имрӯз низ суҳбат мисли дирӯза шавад, ҳолам чатоқ мешавад, укоҷон, илтимос.

Онҳо ҷойҳояшонро иваз намуданд. Муҳтарам шуқр мегуфт, ки дар дасташ ангуштарӣ надошт.

БҶИ ШЕЪР

Ашӯр Сафар маҷмӯаи нахустини шеърҳои Муҳтарам «Камароб»-ро хонда гуфт: Аз «Камароб» бӯи шеър меояд.

Ин барои ман баҳои баланд буд, -мегӯяд Муҳтарам.

БУЛБУЛАТ ФОРАД, ЧАНГАЛ БИРАВ

Муҳаррири китоби Муҳтарам Ҳотам «Сурӯши сухан» будам. Дастанвисро хонда, барои изҳори назар Муҳтарамро ба нашриёт даъват кардам.

– Умуман чӣ хел? -пурсид ӯ дар охир фикри маро фаҳмидани шуда.

Ман, ки аз хондани китоб лаззат бурда будам, гуфтам:

– А бача, шоир ҳамин қадар мешавад. Булбулат форад, чангал бирав.

ӯ хушҳол шуд.

ГУРЕЗ АНДАР БАРАМ БОШАД

Боре дар шумори ҳазлҳои солинавиам барои Муҳтарам Ҳотам низ байте навиштам, ки

дар шумораи солинавии «Адабиёт ва санъат»
ба нашр расид. Байт чунин буд:

*Ба Соли нав ҳамехоҳам кабобе,
ки гарам бошад,
Май андар байну ин сӯ ман, аз он
сӯ Муҳтарам бошад.*

Ӯ дар ҳошияи ҳафтавор, дар паҳлуи ин байт
навишт:

*Чӣ боке аз шаробу аз кабобе,
ки гарам бошад,
Агар вақти ҳисобияш Гурез андар
барам бошад?!*

ДУ БОРҲАЛТА

Муҳтарам Кӯлоб рафту ба идораи рӯзномаи
«Ҳақиқати Кӯлоб», ки он вақт Сафармуҳам-
мад Айюбӣ ва Ҳақназар Ғоиб он ҷо кор ме-
карданд, даромада чанде нишаст.

– Мавлоноро чӣ хел бубинем? -пурсид ӯ.

– Ман ҳозир занг мезанам, -гуфт Айюбӣ ва
гӯшаки телефонро бардошт. Баъди салому алейк
Айюбӣ гуфт:

– Устод, Муҳтарам аз Душанбе хабаргирӣ
омадааст, дар дастонаш ду борҳалта пур.
Мегӯяд устодро бубинем.

-Агар ду борҳалта нею як борҳалта ҳам ме-
дошт, ба хонаи худат мебурдияш, -омад аз
гӯшак овози Мавлоно.

ХАЙРУХУШИ ОХИРИН

Мавлоно Ашӯр Сафар тақрибан як-ду моҳ пеш аз вафоташ ба назди Муҳтарам омад. Хонааш дар ошёнаи чорум аст. Ман дарро занг зада гуфтам, ки Мавлоно дар поён туро интизор аст.

– Барои он набаромадам, ки дар ошёнаи чорум боз таку даву гӯсфандкӯши нақунӣ, дар ҳамин ҷо чанд лаҳза суҳбат кунем, ман Кӯлоб рафта истодаам, - сарфи назар аз беморияш шӯхӣ мекард Ашӯр Сафар.

ЯНГЕТОҶ ХУРСАНД ШУД

Муҳтарам Қутбӣ Киrom ва Мастон Шералиро, ки дар нашриёти «Адиб» ҳамроҳ кор мекарданд, ба сайри дараи Камароб бурд. Дар рӯди Камароб аз тӯри Мирзоалии Раҳмат ғайр аз гулмоҳӣ дигар чиз намебаромад. Фишори хуни Қутбӣ Киrom, ки баланд буд, ба асари гулмоҳӣ боз ҳам баландтар шуд. Баъди сӯзанзаниҳо дар шифохонаи Фарм ёро ба як мошин хобонда, оҳиста-оҳиста ба Душанбе, ба хонааш оварданд. Мастон ҳангоми аз хонаи Қутбӣ баромадан ба Муҳтарам гуфт:

– Худо нигоҳ дорад, ахволаш вазнин, бохабар шудан даркор.

Ин ҳол рӯзи якшанбе буд ва рӯзи душанбе Муҳтарам барвақт ба кор шитофт, то фаҳмад ки

ахволи Қутбӣ чӣ тавр шуда бошад. Бинои нашриёт он вақт дар километри нуҳуми Душанбе, паҳлуи Комбинати полиграфӣ воқеъ буд. Муҳтарам дар истгоҳ аз троллейбус фурумадан замон Қутбиро дид, ки дастҳо паси пушт дар пеши бинои нашриёт пасу пеш қадам мезад. Ӯ Муҳтарамро бо даст ишора кард, ки зудтар бие ва худ низ сӯи ӯ шитобид. Ҳанӯз то мулоқоташон 10-15 қадами дигар монда буд, ки Қутбӣ пурсид:

– Мулло Муҳтарам, боз кай Камароб меравем?

– Устод, ман хавотир, ки аҳволатон чӣ шуда бошад, Шумо бошед...

– Ман нағз... янғетон шаб хурсанд шуд... Саҳарӣ пурсид, ки боз кай Камароб меравед?

МО МУРДЕМ, КИ...

Дар охири солҳои 80-уми асри гузашта Муҳтарам дар нашриёти «Адиб» котиби ташкилоти ибтидоии ҳизби Коммунист буд ва нависанда Мардон Раҷаб муовини ӯ. Боре дар вақти танаффуси нисфирӯзӣ Муҳтарам ва шоир Одина Мирак шоҳмотбозӣ мекарданд. Муҳлисони ҳар ду шоҳмотбоз болои сари онҳо рост истода, гашти муносибро ба ҳар яке маслиҳат медоданд. Мардон Раҷаб, ки болои сари Муҳтарам рост истода ӯро муҳлисӣ мекард, ҳар замон ба ҷои Муҳтарам даст дароз карда,

гашти навбатии ўро ичро мекард. Мухтарам аз шитобкорию Мардон Раҷаб норозиёна гуфт:

– Сабр кунед, охир фикр кунем, гашт дуруст ё не.

– Мо мурдем, ки Шумо фикр мекунад, -гуфт Раҷаб Мардон

МАОШ

Дар нашриёт рӯзи маош буд. Мастон Шералӣ ба кучое шитоб дошт, ки чанд маротиба ба утоқи муҳосиб даромада, мехост зудтар маошашро гирифта, аз пушти кораш шавад. Рӯз аз нисф гузашта бошад ҳам, рӯйхати маош тайёр нашуда буд. Вай боз ба утоқи муҳосиб даромада, барои ин бесабриаш аз сармуҳосиб, ки як русзани тундмизоҷ буд, сарзаниш ҳам шунид. Боз чанд дақиқа дар кабинет шишта, ба даҳлез баромад ва бетоқатона ин сӯ-он сӯ қадам задан гирифт. Вай дигар чуръат намекард, ки ба утоқи муҳосиб дарояд. Мастон хост ба ягон воситаи дигар тайёр шудан ё нашудани рӯйхати маошро фаҳмад. Бинобар ин вай дари утоқи Мухтарамро кушода гуфт:

– Чӣ шиштӣ, рав охир, маошата гир, маош дода истодаанд, - гуфт ӯ.

– Ман ҳозир маошамро гирифта омадам, -аз чунин ғамхории Мастон ба шубҳа афтада гуфт Мухтарам.

– Рост? Э хайрияте, - гуфта Мастон пас гашт ва вориди утоқи муҳосиба шуд.

Баъди як дақиқа шӯру ғавғои сармуҳосиб аз даҳлез низ шунида мешуд...

ОМАДАГИЯМ БЕХУДА ШУД

Кутбӣ Киром, муҳаррири калони нашриёт, рӯзи маош ба кор омад. Вале бо кадом сабабе он рӯз маош нашуд. Вай дар утоқаш бо табъи хира менишаст.

– Устод, чаро табъатон хира? -пурсид Мухтарам.

– Омадагиям беҳуда шуд,

– Чаро? – боз пурсид.

– Имрӯз маош намешудааст, -гуфт Кутбӣ.

АЛАВМОН

Мухтарам тирамоҳи соли 1973 ба нашриёти «Ирфон» ҳамчун муҳаррири хурд ба кор қабул шуд. Баъди чанде хунуқиҳо сар шуданд. Он вақтҳо печҳоро бо ангишт гарм мекарданд. Собир Хоҷаев – сармуҳаррири нашриёт аз ӯ хошиш кард, ки то пайдо шудани алавмон вазифаи ӯро ба ҷо биёрад. Вай соати 4 субҳ хеста дар 17 утоқи корӣ печҳоро алав мемонд. То баҳор алавмон пайдо нашуду ин вазифаро ӯ иҷро кард.

Дар суҳбатҳо ноширон мегуфтанд, ки ношири асосӣ бояд корро аз мусахҳеҳӣ оғоз намояд.

– Ман аз алавмонӣ сар кардам, -мегуфт ӯ.

АЗ БЕКОРӢ

Шариф Шараф, мудирӣ шуъбаи тарҷумаи адабиёти бадеӣ, ки Мухтарам дар ҳамин шуъба кор мекард, ҳар гоҳе, ки аз ӯ аҳвол-пурсӣ мекард, дар ҷавоб мешунид:

– Нағз, лекин кор нест.

– Дирӯз кор дода будам, -ку, -тааҷҷуб мекард мудир.

– Тамом кардам, муаллим.

– Ҳама аз серкорӣ шикоят мекунанду ту аз бекорӣ, -мегуфт Шариф Шараф.

5 000 ГРАММ КОНЯК ВА 50 ГРАМ ЧОЙИ ХУНУК

Юсуф Ақобиров нусхаи тасҳеҳии пешаз-чопии романи нави худро хонда ба нашриёт оварду ба муҳаррираш Мухтарам гуфт:

– Уқочон, ман корректураро пурра хондам. Шумо нахонед ҳам, мешавад. Ба чопаш имзо кунед, зудтар ба чоп равад.

– Наметавонам, муаллим, бояд онро як бор ҳамчун муҳаррир хонам, баъд...

– Гуфтам-ку, ягон хато надорад, агар хато

ёбед, барои ҳар як хато ман 50 грамм коняк мегирам.

– Ба ҳар ҳол, як бор меҳонам.

– Майлаш, хонед, ҳар вақт ки тамом кардед, ман дар идораи «Садои шарқ» Шуморо мунтазир мешавам.

Ӯ то бегоҳ романро хонда, сад хато ислоҳ кард. Бо ин 5 000 грамм коняк чи хел мекарда бошам, гӯён китобро гирифтӯ сӯи идораи «Садои шарқ», ки он вақт дар бинои Иттифоқи нависандагон воқеъ дар кӯчаи собиқ Свириденко ҷой дошт, роҳ пеш гирифт.

Юсуф Ақобиров хатоҳои китобашро то охир дида, дуруст, дуруст - гӯён аз ҷойнике, ки ҷояш шояд нисфирӯзи дам карда бошад, як пиёла рехтӯ ба ӯ дароз кард.

ДАЪВАТ НАКАРДЕД...

Ғаффор Мирзо ба Муҳтарам Ҳотам ва Абдулвайси Азиз, муҳаррирони китоби наваш гуфт:

– Дигарон аз мансабашон тарсида, ба хонаи ман намеоянд. Шумо чаро намеоед?

– Барои он ки ягон бор даъват накардаед, устод, -гуфт Муҳтарам.

ПАНЧ ШОРИ НАҒЗ

Боре Ҳақназар Ғоиб аз Муҳтарам пурсид, ки ман чи гуна шоирам? Муҳтарам гуфт, ки агар бист шоири нағз бошад, Шумо низ дар ҳамон шуморед. Ин сухан ба Ҳақназар хуш наомад. Гуфт: Агар даҳ шоири нағз бошад Шумо дар ҳамон шуморед. Ин сухан низ ба Ҳақназар хуш наомад. Муҳтарам гуфт: -Агар панҷ шоири нағз бошад... Ў давоми суханашро нагуфта, Ҳақназар дасташро бо ишораи «даст дех» боло намуд. Онҳо дастфишорӣ карданд...

РОНАНДАИ АСИЛ

Муҳтарам аз Афғонистон баргашту як ГАЗ-24-10 харида, баъди ба анҷом расондани мактаби ронандагӣ ба паси рул нишаст. Боре мошинсавор аз кучое ба хона омада, лаҳзае нишаста буд, ки писараш Бехрӯз аз пасаш ним халта картошка дар пушт, дар обу арақ тар ба хона ворид шуд.

– Аво, чаро маро дар роҳ нагирифтӣ, борам вазнин буд.

– Дар кучо будӣ?

– Дар сари гардиш, дар истгоҳ.

– Надидам, бачам, шояд одам бисёр буд?

– Не, -гуфт Бехрӯз, -худам танҳо будам.

- Шояд аз роҳ дур будӣ, -боз пурсид ӯ.
- Не, дар сари роҳ будам, даст ҳам бардоштам.
- Ту худат истода будӣ?
- Худам.
- Ронандаи асил дар роҳ ба ҳар сӯ нигоҳ намекунад, -гуфт Мухтарам, ки дар ҳақиқат писарашро дар роҳ надида буд...

ОДАМИ КАЛОН

Солҳои Хукумати Шӯравӣ дар магазинҳои Душанбе гӯшт камчин буд. Боре барои гузаронидани маъракаи гӯшт лозим шуду Мухтарам аз як рафиқи соҳаи савдоаш кӯмак хост. Рафикаш ба ӯ суроғаи магазинеро дода гуфт:

– Он чо як яхудии гӯштфурӯши шинос дарам, назди ҳамон кас рав, ман таъкид мекунам, гӯшт ёфта медиҳад.

Савори мошини ГАЗ-24-10 ба назди магазин рафт. Пеши магазин шишай буд ва яхудии гуштфурӯш аз чунин тамғаи мошин, ки он вақтҳо дар Душанбе танҳо 2-3 адад вучуд дошт, фурумадани ӯро дида, ба пешвозаш шитофт. Ӯ муддаояшро гуфт. Гӯштфурӯш афсӯс хӯрд, ки ҳоло гӯшт надорад, лекин ҳоло ба назди як ошнои дигари гӯштфурӯшаш мераванду муддао иҷро мешавад. Онҳо ба назди мағозаи калони Гастроном омада, аз дари қафо вориди мағоза шуданд. Яхудии дигаре

дар он гӯштфурӯш буд. Аммо ӯ низ гуфт, ки гӯшт надорад. Он гоҳ яхудии ҳамроҳи ӯ омада дахонашро ба гӯши ошнояш наздик оварда нимшунаво гуфт:

– Ҳой, ба ин кас гӯшт ёфта диҳед, ин кас одами калон, ГАЗ-24-ашон хай!

Фурӯшанда дари яхдони калонро кушода, як линги говро баровард.

МУҲТАРАМ, БА ШУМО ЧӢ ЛОЗИМ?

Рӯзҳои аввали ҳамчун тарҷумон ифои вазифа намуданаш дар Кобул Муҳтарам боре барои тамошо ба дӯконе даромад. Дӯкандор ӯро бо чехраи кушод пешвоз гирифта, муҳтарам, ба Шумо чи лозим? – гӯён пурсид.

– Шумо маро аз кучо мешиносед? – бо таачҷуб суол кард ӯ.

– Ман Шуморо намешиносам, -гуфт дар ҷавоб дӯкандор.

– Охир Шумо маро бо номам садо кардед. Номи ман Муҳтарам аст.

– Мо ҳар ношиносро муҳтарам гуфта, мурочиат мекунем, -гуфт дӯкандор.

Баъд борҳо дар Кобул ношиносҳо ӯро муҳтарам гуфта мурочиат мекарданд, ки ӯ дигар ҳайрон намешуд.

АЗ АСКАЛОН МЕШАМ

Деҳаи зодгоҳи Мухтарам дар Рашт Аскалон ном дорад. Дар шимоли Афғонистон қаряе ва дар Урдун низ бо ҳамин ном шаҳре вуҷуд доранд. Аскалони Урдунро Арӯс-ас-Шом низ мегӯянд. Солҳое, ки дар Кобул ба ҳайси тарҷумон кор мекард, боре ба як дӯконе, ки аз роҳи муқаррарӣ дуртар воқеъ будаву ба он ҷой рафтани мутахассисони шӯравӣ мумкин набуд, барои харидани китобе рафт. Он солҳо ҳатто дар маркази Кобул беҳавф гаштан имкон надошт. Дар паҳлуи дӯкон ду шахси шубҳанок, ки аз муҳолифини ҳукумати Кобул буданашон яқин буд, ўро нигоҳ доштанд. Ў чашмони сабз ва чеҳраи сафеди ба сурхӣ моил, ки дорад, аксаран ўро рус ё аз халқҳои аврупоӣ мепиндоранд. Он ду нафар ба забони шикастаи русӣ аз кучо буданаширо пурсиданд ва ў ба дарӣ ҷавоб дод, ки «Валлоҳ, нафомидум, ки чӣ меген». Яке аз онҳо боз пурсид, ки «Урусӣ нестӣ, аз кучостӣ?».

– На хайр, аз сафаҳоти шимол астум. Аз Аскалон мешам.

– Чи харбузаҳои ширине дорад Аскалон, буру бахайр, -гуфт яке аз онҳо.

АКОИ ҒАМГИН

Муҳтарам дар нашриёти «Адиб» бо нависанда Шодӣ Ҳаниф чанд муддат дар як уток менишаст. Боре соат панҷ шуду Шодӣ Ҳаниф хайрухуш карда рафт. Муҳтарам дастнависеро бояд очилан хонда, фардо ба чоп месупорид. Бинобар ин баъди соати панҷ дар уток монда, саргарми таҳрири дастнавис шуд. Ҳамин вақт занги телефон баланд шуд. Гӯшаки телефонро гирифта «алло» гуфт.

– Салом, акои Шодӣ, -шунда шуд овози хонуме.

– Акои Шодӣ чанд дақиқа пештар баромада рафт, кор тамом шуд, -посух дод ӯ ва гӯширо фурӯ гузошту саргарми таҳрири дастнавис шуд. Баъди чанд лаҳза бори дигар садои телефон баланд шуд, ки ҳамон хонум боз акои Шодиро мепурсид.

– Гуфтам-ку, акои Шодӣ чанд лаҳза пеш баромада рафт, фардо занг занед, меоянд.

– Шумо кӣ мешавед? -пурсид он хонум, ки маълум буд, майли суҳбат кардан дошт.

– Шумо маро намешиносед, -гуфт ӯ.

– Хайр, биед, шинос мешавем, Шумо номатонро гӯед, ман ҳам мегӯям, камтар суҳбат мекунем.

– Мебахшед, кори очил дорам, холо наметавонам, ягон вақти дигар, -гуфт ва гӯширо

гузошту чанде ба андеша фурӯ рафт. Занги телефон дафъаи сеюм баланд шуд. Тахминаш дуруст баромад. Боз ҳамон хонум.

– Медонам, Шумо акои Шодӣ ҳастеду бо ман шӯхӣ карда истодаед.

– Гуфтам-ку, -бо итоб гуфт ӯ, -ман акои Шодӣ нестам, он кас рафтанд, фардо мешаванд...

– Рост, Шумо акои Шодӣ не, -гуфт хонум, - Шумо акои ғамгин будаед...

ПУЛИ ГАЗАКРО ДИХЕД

Муҳтарам соли 1998 ходими ҳафтавори «Адабиёт ва санъат» буд. Ӯ ва дигар ходимон он вақт бо сабаби аз маблағ танқисӣ кашидани идора бе маош кор мекарданд.

Рӯзе дар утоқи кориаш нишаста буд, ки Масъуд Муллоҷонов ба назди ӯ даромада гуфт:

– Уқочон, як илтимос, ман нафақапули гирифтам, рафта як шиша биёред, ҳардуямон камтар шишта, сӯхбат кунем. -Ва ӯ аз чайбаш як қабза пул (пулҳои беқурби то сомонӣ) бароварда, ҳаждаҳ дона садсумӣ ҳисоб карда, ба дасти ӯ дод.

Як шиша арақ он вақт як ҳазору ҳаштсад сӯм буд. Бинобар ин ӯ гуфт:

– Устод, ин пули арақ, пули газак чӣ?

– Пули газакро худатон тиед-да! -гуфт Масъуд-ако.

Ба бозори Баракат рафта, як шиша арақ ва, аз ҳисоби худааш, дар севуним ҳазор якчанд дона самбӯса, кабудӣ, нон ва чакка гирифт.

Баъди тамои шудани шиша ва газак Масъуд-ако гуфт:

– Як шиша кам будааст, уко, маед, рафта боз як шишаи дигар биёред. - Ва ӯ ба пул шумурдан оғоз кард.

– Ако, ин дафъа Шумо пули газакро дихед, шишаро ман худам мегирам, - гуфт ӯ.

ҲОФИЗ ВА МУҲТАРАМ

Муҳтарам Ҳотам ва Ширин Бунёд бо якдигар гоибона шинос бошанд ҳам, якдигарро аз наздик надида буданд. Онҳо бори аввал дар Иттифоқи нависандагон бо ҳам вохӯрда, аз зиндагӣ аз шеърӯ шоирӣ, аз бузургон ва ғайра сӯхбат мекарданд. Ширин Бунёд бештар аз Ҳоҷа Ҳофиз ва ғазалиёти ӯ ҳарф мезад.

– Ба ин байт таваҷҷӯҳ кун, хеле олист, - гуфт Ширин ва хонд:

*Ҳасад чи мебарӣ, эй сустназм, бар Ҳофиз,
Қабули хотиру лутфи сухан худодод аст.*

– Бале, оӣ, -гуфт Муҳтарам, -ҳазрати Ҳофиз дар баробари лисонулғайб ва малакутӣ будан як шоири заминӣ низ ҳаст, аммо ман бештар ба чанбаи пешгӯии шеъри ӯ қоилам.

Масалан, вай маро тақрибан ҳафтсад сол пеш аз ин дар як байташ зикр намуда, рақиби худ хондааст.

– Чӣ хел, чӣ хел? -бо таачҷуб пурсид Ширин.

Муҳтарам гуфт:

-Гӯш кун:

*Ман арчи дар назари ёр хоксор шудам,
Рақиб низ чунин муҳтарам нахоҳад монд.*

Чашмони ҳайрони Ширин зуд-зуд мижа мезаданд...

БО ТАКСӢ РАВЕД

Боре Максим Карено дар як маҳфили адабӣ дар театри ба номи А.Лоҳутӣ шеър хонда, хеле руҳбаланд шуду баъди анҷоми маҳфил дар сахни театр Муҳтарам Ҳотам ва Раҳмат Назиро дида гуфт:

– Афсӯс, вақт надорам, ки бурда зиёфататон диҳам, мана инро гиреду рафта садтагӣ кунед, -гӯён садсӯмаеро ба онҳо дароз кард.

– Мо аз ин корҳо (яъне аз нӯшидан) пиёда, - гуфт Раҳмат Назрӣ.

– Набошад бо таксӣ равед, -ҳозирчавобӣ кард Максим.

ГУРЕХТАН ОСОНТАР ШАВАД

Солҳои донишҷӯӣ яке аз духтарони донишҷӯ бемор шуд. Дугонаҳои ҳамсабақаш ба аёдати ӯ рафтани шуда, азбаски хонаи дугонашон берун аз шаҳр буд, аз Муҳтарам хоҳиш карданд, ки онҳоро ҳамроҳӣ намояд. Онҳо аз автобус фаромада, ба деҳаи ҳамсабақашон нав ворид шуда буданд, ки аз канори роҳ як саги калони бадхайбат ҳаф-ҳафкунон ба сӯи онҳо ҳамла кард. Духтарон тарсида гурехтани шуданд, аммо Муҳтарам борхалатаҳои дасташро ба онҳо дода гуфт, ки нагурезанд ва худ пеш баромад. Қасд кардагӣ барин дар наздикиҳо на санге буду на чӯбе. Вале саг якбора истода, кафо гашту рафт. Духтарон хушҳол шуда, ба таърифи ӯ даромаданд. Яке аз онҳо пурсид:

– Агар саг ҳамла мекард, чӣ кор мекардӣ?

– Чӣ кор мекардам? -пурсид ӯ, ки таърифро чандон хуш надошт. -Борхалтаҳоро барои он ба шумо додам, ки гурехтан осонтар шавад.

МУҲТАРАМ ҲОТАМӢ ВА МУҲТАРАМ ҲОТАМӢ

Дар сафари як ҳайати парламентӣ ба ҷумҳурии Ислонд Эрон вакили Маҷлиси намояндагон Усмонҷон Ғаффоров ва Муҳтарам Ҳотам низ шомил буданд. Ҳангоми сӯҳбатҳо

Усмонҷон Гаффоров ба эронихо дар бораи шиносоияш бо президенти собиқи Эрон Муҳаммад Хотамӣ ёдоварӣ мекард. Ӯ Муҳаммад Хотамиро мухтарам Ҳотамӣ мегуфт. Боре ӯ ба Раиси фарҳангистони забон ва адабиёти форс гуфт:

– Ман дар Хучанд бо собиқ Раиси ҷумҳури шумо мухтарам Ҳотамӣ сӯҳбати қолибе доштам.

Ва баъдан Мухтарамро, ки дар суҳбат иштирок дошт, шинос намуда илова кард:

– Ин кас ҳамсафари мо, шоир - Мухтарам Ҳотамӣ...

МУҲТАРАМ - ШОИРИ РУС

Мухтарам солҳои дар Ҷумҳурии Демократии Афғонистон ба ҳайси тарҷумон кор карданах боре ба рухсатӣ ба Душанбе омад. Он солҳо мутахассисон ва тарҷумонҳои шӯравӣ дар Афғонистон аксаран риш мемонданд. Ӯ низ бо риши зарду сурхаш дар Душанбе боре ба Иттифоқи нависандагон рафт. Дар назди даромадгоҳи бинои Иттифоқ Бозор Собир ва ду-се нависанда мунтазири Ҷалол Иқромӣ буданд, то ӯ низ биёяду онҳо ба як мулоқот бираванд. Аммо аз вақти ваъдагӣ чанд муддат гузашта бошад ҳам, аз Ҷалол Иқромӣ дарак набуд. Бозор Собир гуфт:

– Дигар мунтазир намешавем. Мухтарам, ту ҳам шоирӣ. Биё, ба қои Ҷалол Иқромӣ ту меравӣ.

Онҳо ба мошин нишаста ба яке аз мактабҳои воқеъ дар маҳаллаи 101 омаданд, ки дар он ҷо муаллимони мактабҳои ноҳияи собиқ Фрунзе онҳоро алаққай интизорӣ мекашиданд.

Бозор Собир суханронӣ ва шеърхонӣ намуна, дар охир гуфт:

– Ҳоло сухан ба як шоири рус аз Масков, ки шеърҳои маро ба русӣ тарҷума кардааст, дода мешавад... - ва ӯ бо табассум ба сӯи Муҳтарам нигариста «Пожалуйста, Вам слова» гуфт.

ӯ аз ҷой хеста каме гаранг шуд, вале зуд худро ба даст гирифта ба забони тоҷикӣ гуфт:

– Ман шеърҳои устод Бозор Собирро ба забони русӣ тарҷума кардам, ин шеърҳо ба ман ҷунон хуш омаданд, ки чанде аз онҳоро аз ёд кардам, - ва ӯ ду-се шеъри Бозор Собирро аз ёд хонд.

Дар толор садои кафкӯбӣ баланд шуд. Ҳама аҳсан мегуфтанд. Вақте мулоқот ба охир расид, як-ду нафар ҳамсабақони давраи донишгоҳияш, ки дар ин ноҳия муаллим буданд, ӯро шинохта ба наздаш омада, бо тааҷҷуб ҳақиқати ҳол пурсиданд.

– Устод маро дар ҳолати ногувор мононд, дигар илоҷ набуд, - ҷавоб дод ӯ.

ҲАМА МЕШИНОСАНД

Набераи панҷсолааш Манӯшон ба Муҳтарам гуфт:

– Бобочон, дар телевизор ҳама шуморо мешиносанд-а?

– Чӣ хел? – пурсид.

– Ҳама аввал номи Шуморо ба забон мегиранд-ку?!

РАФИҚ ҲОТАМОВ...

Муҳтарам солҳои донишҷӯияш дар Донишгоҳи омӯзгорӣ дар маҳфили шеърӣ назди Иттифоқи нависандагон иштирок мекард. Устод Бокӣ Раҳимзода роҳбари маҳфил ва Камол Насрулло сардори маҳфил буд. Он вақт навқаламон ҳанӯз якдигарро нағз намешинохтанд. Боре ҳангоми ба поён расидани маҳфили навбатӣ Камол Насрулло гуфт:

– Дафъаи оянда дар маҳфиламон шеърҳои Муҳтарам Ҳотамовро мебинем.

Қўрабой Ҳошимӣ аз чой боло шуда ба Камол Насрулло гуфт:

– Биёед, дар маҳфиламон расмиятро як сўмонем. Чӣ лозим Муҳтарам Ҳотамов гуфтан, хамту рафиқ Ҳотамов гўед, кифоя...

ПУЛИ ТАКСӢ

Муҳтарам боре ҳамроҳи чанд рафиқаш дар тарабхона менишастанд. Баъди муддате яке аз онҳо У... аз таъсири шароб маст шуд. Муҳтарам ӯро бо таъя ба сари кӯча оварду таксиеро дошта, ронандаро таъкид кард, ки ӯро то назди хонааш бурда расонад. Пули роҳро низ ба дасти ронанда дод. Баъди гашта ба сари миз омадан дигар рафиқон гуфтанд, ки пули роҳро ба дасти худаш меодӣ, беҳтар буд. Ронанда, агар беинсоф бошад, боз аз ӯ пул мегирад.

– Рост, -гуфт Муҳтарам, -ман ҳозир ба телефони мобилиаш занг зада, таъкид мекунам, ки дубора пул надихад.

Баъди лаҳзае овози У... шунида мешуд, ки на худ чизе равшан мегуфт ва на суҳанро мефаҳмид. Баъд овози нимғурмаи ӯ шунида шуд, ки мегуфт:

– Мма-а-ку-у ч-чӣ ммеган?

Баъд овози ронанда шунида шуд, ки гуфт:

– Рафиқатон чизеро намефасхмад, ба ӯ чӣ расонам?

– Ба ӯ гӯед, ки ман пули роҳро ба Шумо додам, дигар пул надихад, -гуфт Муҳтарам.

ДАР МАЧЛИС

Мухтарам бо Абдулмаҷид Достиев, ки он вақт муовини якуми Раиси Маҷлиси намоёндагон буд, дар саҳни ҳавлии Маҷлиси Олӣ суҳбат мекарданд. Телефони мобилии Достиев занг зад ва ӯ телефонро ба гӯшаш ниҳода гуфт:

– Мо ҳоло дар Маҷлисем, баъд занг мезанам.

Мухтарам бо тааҷҷуб ба ӯ нигарист.

– Ман дурӯғ нагуфтам, -сабаби хайрати Мухтарамро фаҳмида гуфт Достиев. – Мо дар Маҷлиси Олием-ку?!

ПАНЧ СОЛ ВА БИСТУПАНЧ СОЛ...

Нодир Шанбезода дар нашриёти «Ирфон» кор мекард. Боре дар омади суҳбат Нодир Шанбезода гуфт, ки ман ҳоло ба шаст даромадам, боз панч соли дигар умр бинам, кифоя.

Ин гап дар хотири Мухтарам нақш баст ва ӯ ҳисоб мекард, ки чи тавр Нодир Шанбезода ба шаступанч, ҳафтод, ҳафтоду панч, ҳаштод даромада, аз он ҳам гузашт...

Баъд писари шодравон Шанбезода Ҳайрат ба нашриёт ба кор омад. Ӯ ҳар замон аз Мухтарам сигарет мепурсид. Рӯзе гуфт:

– Ҷӯра, ман ба шаст даромадам, ҳамагӣ шояд 10 соли дигар умр бинам. Бинобар ин ту маро то охири умрам бо сигарет таъмин кун.

– Худораҳматӣ падарат панҷ сол гуфта, 25 сол умр диданд, -гуфт ӯ.

ДАР ИН ШАҲРИ КАЛОН

Ҳайрат Шанбезода аз Мухтарам сигарет мепурсид. Ӯ қуттии сигаретро кушода мурут мекард. Ҳайрат мегуфт:

– Се-чор дона гирам. Дар ин шаҳри калон туро боз аз кучо меёбам?!

ТАШВИШ НАКАШАНД, ХУДАМ МЕОЯМ

Мавлоно Ашӯр Сафар Қутбӣ Киром, Ма-стон Шералӣ ва Мухтарам Ҳотамро ба меҳмонӣ ба Кӯлоб даъват кард. Аммо ҳеҷ фурсати муносиб даст наметод, ки онҳо якҷоя ба Кӯлоб раванд. Баъди муддати зиёд онҳо аҳд карданд, ки ҳафтаи оянда ба Кӯлоб мераванд. Ман низ, ки ҳамроҳашон дар нашриёт кор мекардам, ҳар ҳафта барои аёдати падару модар ба Кӯлоб мерафтам. Ин дафъа Қутбӣ Киром ба ман гуфт, ки ба Мавлоно салом гӯед ва расонед, ки ҳафтаи дигар хатман Кӯлоб меравем.

Рӯзи душанбе ман аз Кӯлоб баргаштам ва ба онҳо гуфтам:

– Мавлоно гуфтанд, ки ташвиш накашанд, ҳафтаи дигар Душанбе худам меоям.

КИСТ ОН АБЛАХ?

Боре кормандони нашриёт аз Муҳтарам хошиш карданд, ки барояшон аз Ғарм картошка биёрад. Вай аз хочагии деҳаи ҳудашон тақрибан даҳ тонна картошка овард. Мудири анбор Қадриддин, ки ҳамсинфи мактабиаш буд, мошинро бо картошкаи хуб бор карда, аз ҳисоби ҳудаш боз дусад килло тухфа дода буд.

Дар саҳни нашриёт кормандон банавбат картошкаро дар халтаҳо пур карда, дар тарозу бармекашиданд ва пулашро дода, гирифта мебурданд. Кормандони идораҳои «Пионери Тоҷикистон», «Машғал», «Хорпуштак» низ ки дар як бино воқеъ буданд, аз ҳамин ҳисоб картошка мегирифтанд. Дар охир маълум шуд, ки пули тақрибан дусад килло картошка намерасад. Охир чӣ хел? Бояд пули дусад килло картошкаи тухфашуда зиёд бошад, аммо баракс, намерасад. Фарзияҳо ҳар хел буданд, вале чунин хулоса шуд, ки чанд нафар халтаҳои картошкаро ба тарозу барнакашида гирифта бурдаанд. Дусад килло картошка 20 тинӣ 40 сӯм мешуд. Аз ходимони нашриёт яқсумӣ чамъ карда пули картошкаро доданд, аммо ўро алам мекард, ки кадом аблах ин корро карда бошад?

– Ман яктоашро медонам, -гуфт Ҳайрат Шанбезода, ки ў низ чанд халта картошка гирифта буд.

– Кист он аблах? -мепурсид ҳар замон аз ӯ.
– Як зиёфат диҳӣ, мегӯям, -мегуфт Ҳайрат. -
Лекин худам танҳо не, якчанд кас мешавем.
– Майлаш, то ки ман адаби он аблахро
диҳам.

Як рӯз Муҳтарам Ҳайрат ва чанд ҳамкори
дигарашро зиёфат доду пурсид:

– Ҳайр, ку бигӯ, кӣ будааст он аблах?
– Ман, -гуфт Ҳайрат Шанбезода.

ҚУТБӢ КИРОМИ НОЗАНИН

Қутбӣ Киrom ва Мастон Шералий шохмот
бозӣ мекарданду Муҳтарам Ҳотам тамошобин
буд. Вақте Қутбӣ бозиро мебурид, қаноатман-
дона мегуфт:

*Қутбӣ Киromи нозанин,
Бозета бин, бозета бин.*

Ва ба ӯ рӯ оварда мегуфт:

– Ту ҳам чизе бигӯ:

Ӯ мегуфт:

*Қутбӣ агар қутбӣ кунад,
Мастона дар қуттӣ кунад.*

Агар бозиро Мастон мебурид, ӯ низ бо
хушҳолӣ мегуфт:

*Мастона бин, Мастона бин,
Ин Рустами Дастона бин.*

– Муҳтарам ту бигӯ.

*Мастон, ки дар бозӣ шавад,
Қутбӣ аз ӯ розӣ шавад, -мегуфт ӯ.*

– Не, -мегуфт, Мастон,

*-Мастон агар мастӣ кунад,
Қутбира дар настӣ кунад.*

МАКТУБИ ШАРОФ РАШИДОВ БА МУҲТАРАМ ҲОТАМ

Соли 1982 Муҳтарам ҳамчун мудирӣ шуъбаи тарҷумаи нашриёти «Адиб» барои шартнома бастан бо мақсади наشري асарҳои адибони ҷумҳуриҳои бародари собиқ Шӯравӣ ба Расул Ғамзатов, Қайсин Қулиев, Чингиз Айтматов, Олжас Сулаймонов, Шароф Рашидов ва дигарон се нусхагӣ шартнома ва мактуби қолабие фиристод. Дар мактуб ба ҳамашон яксон гуфта мешуд, ки шартномаҳоро имзо карда, ду нусхаашро ба нашриёт вопас фиристонанд. Аз ҷумла наشري тарҷумаи асари Шароф Рашидов «Зӯртар аз бӯрон» ба нақша гирифта шуда буд. Баъди чанде аз онҳо пасопеш чанд ҷавоб ворид гардид. Аксаран ду

нусха шартномаро фиристода, чизе ҳам наменавишанд.

Як рӯз дар утоқи кориаш нишаста буд, ки ўро ба назди директори ҳамонвақтаи нашриёт Абдуҷалил Воситзода даъват карданд. Ў ворида утоқи директор шуда, дид, ки як шахси нимнизомӣ таппонча дар бар, директор ва сармуҳаррири нашриёт нишастаанд.

– Ба рафиқ Шароф Рашидов мактуб навишта будед? -пурсид Воситзода.

– Бале, мисли дигар муаллифон, барои имзои шартнома.

Ў ва сармуҳаррир мехостанд чизе бигӯянд, вале дар ҳузури шахси низомипӯш истиҳола карданд. Баъд он шахс аз портфелаш лифофаи калони ғайримуқаррариеро баровард ва Мухтарам ба санади махсусе имзо карда, лифофаро гирифт. Дар болои лифофа суроғи нашриёт ва ба Ҳотамов Мухтарам навишта шуда буд.

Мухтарам мактуби Шароф Рашидовро хонда мутаассир шуд. Мактуб мисле ки ба як шахси наздик иншо шуда буд. Дар баробари миннатдорӣ ба Мухтарам ҳамчунин, нисбати халқи тоҷик суханони самимие навишта шуда буд. Дар охир Шароф Рашидов Мухтарам Ҳотамро ба Тошканд ба меҳмонӣ даъват мекард.

Баъд сармуҳаррир бо сарзаниш барои дигар мустақиман ба Шароф Рашидов мактуб навиштан ба Мухтарам иҷозат надод. Ў баъди

нашри китоби «Зӯртар аз бӯрон» ба Шароф Рашидов ду нусха китоб ирсол намуд. Вале Шароф Рашидов, мисле ки асли воқеаро фаҳмида бошад, дигар чизе нанавишт...

БА ҶОИ ХУДАМ

Мухтарам мар нашриёти «Адиб» муҳаррир шуда, кор мекард. Боре ӯро ба Радиои ҷумҳуриявӣ барои кор даъват карданд. Вай назди директор Абдуҷалил Воситзода даромада, рухсат пурсид.

– Не, уко, Шумо ба худамон лозим. Сабр кунед, ба вазифаи болотар мегузаронем.

Баъди чанде ӯро муҳаррири калон таъин карданд.

Боз пас аз чанд муддат ӯро ба вазифаи ҷонишини муҳаррири рӯзномаи ҳамонвақтаи ҷавонон даъват намуданд. Воситзода ин дафъа ӯро ба вазифаи мудири шӯъбаи тарҷумаи адабиёти бадеӣ гузаронд.

Ин дафъа ба Шӯрои вазирон ба кор даъват карданд.

– Чӣ кор кунам, ин дафъа ба ҷои худам таъин кунам? -ҳазломез пурсид Воситзода.

Вале ӯ баъди фурсати кутоҳе барои кор ба Ҷумҳурии Демократии Афғонистон ба кор рафт.

ЯК БОРИ ДИГАР НАҚЛ КУНЕД

Абдучалил Воситзода, директори ҳамон-вақтаи нашриёти «Адиб» бисёр сигарет мекашид. Ҳар ки дар бораи зарари сигарет ба ӯ чизе мегуфт, саҳт меранҷид. Боре Мухтарам дар як рӯзнома дар бораи як мӯйсафеди 128-солае аз Бразилия хабаре хонда буд, ки шуғли дӯстдоштаи он мӯйсафед дар пайраҳаи чангалӣ кадам зада сигарет кашидан будааст. Духтурон ӯро муоина карда, сигарет кашиданро манъ мекунанд. Баъди чанде мӯйсафед бемор мешавад. Духтурон ноилоҷ ӯро дубора барои сигареткашӣ иҷозат медиҳанд. Воситзода сари ҳар чанд вақт аз ӯ хоҳиш мекард, ки ҳамон нақлро такрор кунад.

Агар қаҳри Воситзода меомад, сурх мешуд, асабонияташ зоҳир мегардид. Рӯзе Мухтарам аз назди бинои нашриёт гузаштани буд, Воситзода ӯро очилан ба назди худ ҷеғ зад. Ӯ бо сеҷор нафари дигар рост истода суҳбат мекард.

– Ҳотамов, -гуфт ӯ, -илтимос ҳамон нақлатонро як бори дигар гуфта диҳед.

Вай нақлро такрор кард. Воситзода ҷониби як ҳамсуҳбаташ рӯ оварда гуфт:

– Дидед, садқаи одам шавед Шумо! Касал мекунад, саратони шуш мекунад. Ҳеҷ бало намекунад.

Ва асабонияташ дур шуд.

АХМЕДОВ ГУФТ

Мухтарам нав ба нашриёт ба кор омада буд. Мастон Шералӣ ва Қутбӣ Киrom низ дар нашриёт кор мекарданд. Солҳои 74-75 асри гузашта, дар мағозаҳо фурӯши машруботи спирти маҳдуд буд. Қутбиву Мастон баъди анҷоми кор дар утоқи кориашон нишаста ба кавле садтагӣ мекарданд. Дар назди бинои нашриёт, воқеъ дар кӯчаи Шевченко мағозае вучуд дошт, мутобиқи речаи муайян шароб мефурӯхт.

Қутбӣ ба Мухтарам панҷсӯмае меод, ки аз мағоза як шиша шароб ва нону ҳасиб биёрад. Бо таъкиди Қутбӣ ҳар дафъа Мухтарам ба фурӯшанда мегуфт, ки «Аҳмедов гуфт». Фурӯшанда андешамандона шишаеро пинҳонӣ ба рӯзномаи кӯҳна печонда, ноаён ба дасти ӯ меод. Ӯ низ худ хайрон мешуд, ки ин Аҳмедов кист, ки фурӯшанда, аз шунидани номаш бемамониат шароб медахад. Як рӯз аз Қутбӣ пурсид:

- Устод, ҳамин Аҳмедов кист?
- Ман аз кучо донам? -гуфт Қутбӣ.

ҶАНҶОЛ - БАӢДИ МАОШ

Мухтарам ва Раҷаб Мардон сари масъалае баҳс карда, гапашон гурехту қаҳрӣ шуданд. Айби Раҷаб Мардон шуда буд ва ӯ мехост ба

воситае ин ранчишро аз дили ӯ барорад. Рӯзе баъди кор хост ба мошинаш нишаста хона равад. Аз дур дид, ки касе дар мошинаш нишастааст. Дар ҳавлии нашриёт аксар вақт мошиндорон дари мошинҳошро маҳкам намеркарданд. Дид, ки Раҷаб Мардон. Чизе нагуфта ба мошин нишасту онро ба ҳаракат даровард. Хонаи Раҷаб Мардон дар наздикии хонаи Мухтарам буд ва ӯ то он ҷое, ки роҳи хонаҳошон чудо мешуд, омада истод. Яъне он тарафаш худат рав. Вале Раҷаб Мардон бо ангушташ роҳи хонаашро нишон дод. Яъне ин тараф ҳай кун. Ӯ то назди даҳлези Раҷаб Мардон омаду истод. Яъне марҳамат фуру. Мардон Раҷаб лаҳзае хомӯш нишасту гуфт:

– Хона намердаромадагӣ номард.

Ӯ мошинро канортар гузошту аз дунболи Раҷаб Мардон ба хонааш даромад. Ду қадаҳи аввал бесухан буд. Ҳар гуна нуқлҳо, нӯшокиҳои шифобахш ва ғайраву ғайра сухбати онҳоро тафсонд.

Рӯзи дигар сахарӣ ба кор омада, аз Раҷаб Мардон пурсид:

– Боз кай чанчол мекунем?

– Сабр кун, маош шавад, -гуфт Раҷаб Мардон дар ҷавоб.

ТАҒОЯТ НАҒЗ

Як хешованди ҳамсари Мухтарам дар шифохонаи Қаряи боло хоб буд. Ҳамсараш гуфт:

– Тағоямро як бор хабар мегирифтӣ, хуб мешуд. Имрӯз ё пагоҳ ҷавоб мешавад.

– Майлаш, бегоҳӣ ягон хӯрок тайёр кун, ме-
равам хабараш мегирам, -гуфт ӯ.

Вай бегоҳӣ дар як зарф, ки барои се-чор кас басанда буд, хӯрок гирифт ва аз миёни боғи маҳаллаи 102 пиёда убур намуда, мехост бо маршруткаи 8 ба шифохонаи Қаряи боло ра-
вад. Аз пешаш Рачаб Мардон баромад, ки дар дасти ӯ низ чизи коғазпече буд. Вай чун нияти Мухтарамро фаҳмид, гуфт, ки ӯро ҳам як хешовандаш дар хона меҳмон шудааст ва ӯ ба-
рои шароб мағоза рафта буд.

– Лекин биё, гумуш кун, ҳардуямон дар беҳи як дарахт мешинем.

– Медонӣ, ки ман кайҳо боз наменӯшам.

– Хайр, биё шинем, майлаш нанӯш.

Рачаб Мардон бо як даст аз банди дасти Мухтарам саҳт дошта, мисле ки гӯё ҳоло ӯ раҳо ёфта мегурехта бошад, ба шишаи дасташ ва зарфи хӯроки дасти Мухтарам ҳарисона ни-
гоҳ мекард.

– Охир, ин касалӣ тағои занам мешавад, дар хона чӣ мегӯям?

– Бигӯ, ки ҷавоб шуда рафтааст.

Муҳтарам ҳар баҳона пеш меовард, аммо аз хама халос мешавию аз Рачаб Мардон не...

Сарпӯши зарфи хӯрок ҳам вазифаи қадаҳро ба ҷо меоварду ҳам вазифаи косаро.

– Тағоят нағз, -гуфт Муҳтарам ба ҳамсараш, бо зарфи холӣ ба хона баргашта. – Иштихояш ҳам нағз.

БЕЧОРА ФИЗИКҲОВУ ХИМИКҲО

Боре академик Гиёсуддин Меъроҷов, варзишгар Маъдӣ Саъдӣ ва Муҳтарам Ҳотам як рухсатиашонро дар Фарм гузарониданд. Академикро ҳар рӯз ду-се ҷо ба меҳмонӣ даъват мекарданд. Баъди ҳар як меҳмонӣ ба Муҳтарам нимшӯхиву нимчиддӣ мегуфт:

– Дидӣ?

Рӯзе як мухлиси Муҳтарам ўро ба меҳмонӣ даъват кард. Баъди зиёфат ў низ бо ҳамон оханг ба академик рӯ оварда гуфт:

– Дидӣ?

– Ҳоло низ дар диёри мо якта-нимта қадри шеърӯ суханро мефаҳмидагӣ ҳаст. Ман ҳайронам, ки бечора олимони физикаву химияро ягон кас суроғ мекарда бошад? – бо ҳайрат гуфт Меъроҷов.

ВАЙРОН НАШАВ

Мастон Шералӣ ҳар замон ба Муҳтарам мегуфт:

– Илтимос, ҳамин ту вайрон нашав!

Қутбӣ мегуфт:

– Бо мо бошаду вайрон нашавад?

НОМ ВА ТАҲАЛЛУС

Тахмин соли 1975 буд. Мудири шубъаи тарҷумаи адабиёти бадеии нашриёти «Ирфон» (он вақтҳо «Адиб» вучуд надошт) Шариф Шараф Муҳтарамро ба устои кориаш даъват карда, ба устод Сотим Улуғзода, ки романи «Дон Кихот»-и Мигел де Сервантес ва «Достони Уленшпигел»-и Шарл де Костерро тарҷума карда буд, муаррифӣ кард:

– Ин кас Муҳтарам. «Достони Уленшпигел»-ро барои таҳрир ба ҳамин кас супоридем. Муҳаррири нағз.

– Бисёр хуб, -гуфт устод Улуғзода. - Муҳтарам ном ё таҳаллусатон?

– Номам, -гуфт Муҳтарам.

– Таҳаллусатонро низ Муҳтарам гӯед, - маслиҳат дод устод.

– Хуб, устод, -гуфт Муҳтарам ва то имрӯз ному таҳаллусаш ҳамин аст.

ШОИРИ НАҒЗ ВА ЧАВОН

То соли 1988 ду маҷмуаи ашъори Мухтарам ба нашр расида бошад ҳам, барои ба узвияти Иттифоқи нависандагон қабул шудани ӯ як-ду шоири бонуфуз муқобилат мекарданд. Ҳамон сол, боре барои дидани як рафиқаш ба бинои Иттифоқи нависандагон омад. Дар ошӯнаи дуҷум ба устод Бозор Собир тасодуфан вохӯрд. Бозор, ки хеле ошӯфтахотир менамуд, ҳатто ба саломӣ ӯ алек нагирифта, ягон калима ҳам нагуфта, аз банди дасташ дошту ба утоқи кории Раиси ҳамонвақтаи Иттифоқ Муъмин Қаноат овард.

– Шоири нағз ҳам гӯед, ҳамин кас, шоири чавон ҳам гӯед, ҳамин кас, агар не гӯед, дигар нест, - гуфт устод Бозор Собир.

Баъд маълум шуд, ки сари масъалаи қабули шоирони чавони боистеъдод байни Бозор Собир ва Муъмин Қаноат чанд лаҳза пеш баҳсе шудааст...

УСТОД ТАШНА МОНДАҒӢ

Боре устод Лоиқ, нависанда Қонибек Ақобир ва Мухтарам Ҳотам сафари Маскав карда, ҳар се дар як ҳуҷраи меҳмонхона ҷой мегиранд. Шаб устод Лоиқ хеле саҳт хуррок кашада, шариконашро хоб рафта намонад.

Онҳо як-ду соат тоқат карда, чӣ кор карданашонро намедонанд. Агар бедор карда гӯем, ки устод, хуррок накашед, шояд ранчад. Рахти хоби Қонибек ба устод Лоиқ наздиктар буд. Дар байнашон мизе ва дар рӯи он як шишаи пластикии якунимлитра оби маъданӣ ва стакан меистод. Ӯ ба Қонибек гуфт, ки ба устод об диҳед, шояд аз хурокашӣ монад.

Қонибек стаканро пури об карда, устод Лоиқро аз хоб бедор карду гуфт:

– Устод, Шумо ташна мондагӣ, ҳамин обро нӯшед.

Устод Лоиқ дар воқеъ ташна монда буд, ки обро ҳарисона нӯшида «рахмат, бачем», гӯён сар ба болишт ниҳод. Вале панҷ дақиқа нагузашта боз овози хурроки устод баланд шуд. Баъди тақрибан як соат боз Қонибек ба устод об рехта, устод, Шумо ташна мондагӣ, ҳамин обро нӯшед, гӯён об дароз кард. Устод обро нӯшидаву чизе нагуфта аз нав сар болишт ниҳод.

Боз ҳамон аҳвол. Субҳ ба дамидан наздик буд. Қонибек ин дафъа вақте обро ба устод дароз кардаву устод, Шумо ташна мондагӣ, ҳамин обро нӯшед, гуфт, устод ошуфта шуд:

– Э ман ташна не, мемонед, хоб кунам?

ЦВЕТ НАЦИИ

Боре Давлат Худоназар дар Маскав устод Лоик, Қонибек Ақобир ва Мухтарам Хотамро ба хонааш ба меҳмонӣ даъват кард. Вай тақрибан соати ёздахи шаб, баъди меҳмонӣ онҳоро бо мошини худаш ба меҳмонхона мебурд. Дар роҳ дар як кӯчаи хурде кормандони Омон, автоматҳо дар даст мошини онҳоро нигоҳ дошта, хуччат талаб карданд. Давлат Худоназар ба онҳо гуфт:

– Что вы, ребята, тут сидят цвет нации. Народный поэт, поэты, писатели...

Яке аз онҳо сухани Давлатро бурида гуфт:

– Пусть цвет нации сидят в машине, а ты иди сюда.

Мухтарам мушоҳида кард, ки онҳо Давлатро ба равшании тағи симчӯби канори роҳ бурда чизе гуфтанд ва ӯ даст ба чайб бурда, пулҳои дасташро шумурда ба онҳо дод. Дар равшании тағи симчӯб хангоми пулшуморӣ ангушти калонии Давлат даҳ маротиба хаму рост шуд.

АГАР ДОСТОН НАВИСЕД...

Мухтарам дар Хонаи эҷодиёти нависандагони Переделкинои шаҳри Маскав дам мегирит. Гулрухсор ва нависанда Баҳманёр низ

дар ҳамон чо буданд. Як рӯз Гулрухсор ба во- ситаи телефони дохилии Хонаи адибон ба Мухтарам гуфт, ки баъди тақрибан ним соат ба утоқи ман биёед. Гулрухсор дар бинои нав ва Мухтараму Баҳманёр дар бинои кухна иқо- мат доштанд. Вақти таъиншуда онҳо ба назди Гулрухсор рафтанд. Дар саҳни бино Гулрухсор занеро гусел карду ба онҳо, ки наздик омада буданд, гуфт:

– Ин кас зани Аскар Акаев - Марям. Хабар- гири омада буд. Биеёд, ман шуморо бо коняки Аскар Акаев зиёфат мекунам.

Онҳо ба ҳучраи Гулрухсор даромаданд. Ӯ шишаи конякero кушода, ба Мухтарам ва Баҳманёр ба маънои то маш даҳграмӣ рехта, гуфт, ки ин конякero Президенти Қирғизистон барояш фиристодааст. Ӯ аз ҳар боб сухан рон- да, дигар конякero аз хотир бароварда буд.

Тоқати Баҳманёр тоқ шуду ба Гулрухсор гуфт:

– Муаллима, мо дар берун як сигаретӣ ка- шем, баъд меоем.

– Ҳамин чо кашидан гиред, ман ҳам мека- шам, -гуфт Гулрухсор.

– Не ин чо ош намешавад, -гуфт Баҳманёр ва онҳо берун баромаданд.

Дар берун Баҳманёр ба ӯ гуфт:

– Зуд ягон шеър пайдо куну ба Гулрухсор хон, ки ақаллан панҷохграммӣ бароямон ре- зад.

Ў шеъреро, ки ёд дошт, дар зехнаш
барқарор карду гуфт:

– Рафтем..

Даромадан замон Баҳманёр гуфт:

– Муаллима, Муҳтарам барои шумо як
шеър эҷод кардааст. Гулрухсор мутаваҷҷеҳ
шуд. Муҳтарам хонд:

*Аз баҳри Худо дардеҳ
Як ҷоми дигар соқӣ,
То кай бихӯрам аз гам
Ман хуни ҷигар, соқӣ.
Он гаҳ ки ман аз мастӣ
Аз пой ба сар афтам,
Бархезаму бигзорам
Дар пой ту сар, соқӣ.*

Баҳаманёр қаноатмандона забон мазза до-
даву ба шиша ҳарисона менигарист. Аммо
Гулрухсор қотеъона гуфт:

-Ҳоло шеър навиштед. Агар достон нависед,
дигар як граматон намерезам.

БЕҲТАРИН МАОШ...

Охири солҳои навадуми асри гузашта
Ҳабибулло Нозирӣ сармуҳаррири ҳафтавори
«Адабиёт ва санъат» таъин шуд. Ў Муҳтарам
Ҳотамро низ барои кор ба ҳафтавор даъват
кард. Ҳафтавор на маош дошт, на ҳаққи

қалам. Он вақтҳо пули нақд кампайдо буд. Се-
чор нафар ходимони ҳафтавор барои ҳар шу-
мора чанд саҳифагӣ мавод тайёр мекарданд.

Рӯзе Назри Яздонӣ дар кӯча ӯро дида, аз
қору бор, аз ҳолати ҳафтавор пурсон шуд.

– Маош нест, ҳаққи қалам нест, лекин аз
хисоби сармуҳаррир ҳар нисфирӯзӣ ба ходи-
мон панҷ самбӯса ва бегоҳӣ се самбӯса бо сад
грамаш дода мешавад.

– Бехтарин маош, - гуфт Назри Яздонӣ.

ХАРИ МАСЧОӢ

Муҳтарам дар як суҳбат вобаста ба мавзӯ
қиссаи ду масчоиро бо харҳояшон нақл кард.
Дар он гуфта мешавад, ки ду масчоӣ бо харҳои
пурборашон дар роҳи танги овринги кӯҳӣ бо
ҳам рӯ ба рӯ мешаванд. Дар он роҳ ҳеч имкони
қафо гаштан ё аз паҳлуи ҳам гузаштан нест.
Бояд танҳо як хар гузашта, роҳро идома
диҳад. Соҳибони хар маслиҳат карда, хареро,
ки бо бораш камарзиштар аст, ба чарӣ тела
медиханд. Хари дигар роҳро идома медихад.
Яке аз ҳамдиёрони Муҳтарам (номашро на-
навиштем) ин қиссаро дастак карда, дар
маърақаҳо «Ку, нақл кун, хари масчоӣ чӣ
гуфтааст», -гӯён хандидаву беадабӣ мекард. Ӯ
чанд дафъа тоқат кард. Баъд вақте он беадаб
боз ин саволро такрор кард, гуфт: «Хари
масчоӣ гуфтааст, ки ман аз «фалонии фа-

лонҷой ботамизтарам». Фалонӣ баъд аз ин аз беадабиаш монд.

ОН МОЙ УСТОД

Максим Карено, солҳои 90-уми асри гузашта муовини раиси Идораи робитаҳои иқтисодии хориҷии Роҳи оҳан буда, қору масруфияти зиёд дошт. Муҳтарам баъзан-баъзан ба назди ӯ мерафт. Ҳамеша дар назди Максим одам буд ва ӯ дар қабулгоҳаш фурсатҳо менишаст. Ҷар гоҳе Максим барои коре аз утоқи кориаш берун мешуд, мегуфт, «устод, узр, камтари дигар шинед, ҳозир ҳолӣ мешавам».

Баъд Максим дар қабулгоҳаш русдухтари гармрӯеро бо номи Наташа ба кор гирифт. Муҳтарам ба назди Максим омада, бо Наташа суҳбат кардаву интизор менишаст. Ин ҳолро Максим пай бурда, ба котибааш гуфт:

– Наташа, он мой устод. Никогда его незадерживай. Как приходит, пусть, сразу заходит ко мне.

МУҲЛИСОНИ САКТАДҶҶСТ

Солҳои 90-уми асри гузашта дар рӯзномаҳои шахсӣ шеърҳои Максим Карено чоп мешуданд, ки дар онҳо вазну қофия чандон риоя намешуд. Касе ба Максим тавсия додааст, ки шеърҳоятро пеш аз чоп як бор ба

Мухтарам Ҳотам нишон дех. Ӯ чанде ба шеърҳои Максим қалам зада, сактаҳои онҳоро дуруст мекард.

Рӯзе Максим гуфт:

– Устод, бо ҳамон шеърҳои сактадорам мухлисонам зиёдтар буданд. Аз бозе, ки сактаҳояшонро дуруст мекуни, ягон мухлисам намондааст.

Ӯ дар ҷавоб гуфт:

– Мухлисонат сактадӯст будаанд.

УСТОД ВА ШОГИРД

Боре Мухтарам Ҳотам бо Максим Карено аз як меҳмонӣ бармегаштанд. Тақрибан дар нимаи роҳ чизе ба ёди Максим омаду пурсид:

– Устод, портфели маро гирифтед? Дар дарунаш пул буд.

– Дар дарунаш пул буданашро медонистам, мегирифтам. Лекин ман намефаҳмам, ки устод портфели шогирдро мебардорад, ё шогирд аз они устодро.

– Пеш шогирдон портфели устонро мебардоштанд, ҳоло, баракс, устон бояд портфели шогирдонро бардоранд, -гуфт нимшӯхиву нимчиддӣ Максим.

НОМА БА МАКСИМ КАРЕНО

Муҳтарам барои истироҳат ба Хонаи эҷодиёти нависандагони Переделкино ба шаҳри Маскав рафта, дар ҳодисае пулҳояшро ки аз Максим қарз гирифта буд, гум мекунад. Максим баъди хондани ин нома аз қарзаш мегузарад.

*Толеъи бад аз амри қазои азали шуд,
Чун амри қазо буд, ба оне амали шуд.*

*Ҳам омада буд гарчи ба тафреҳ
ба Маскав,
Устоди ту ҳам хаста шуду ҳам
касали шуд.*

*Як рӯз, надонам, ки чиҳо рафту
чиҳо монд,
Дар кисаи мо рубл ба ҳадди ақали шуд.*

*Он гоҳ задам занг ба овози гирифта,
Аз ҷониби шогирд ҳам овози
«бале» шуд.*

*Он лаҳза надонам чуну кай қард шиорат,
Дар кисаи мо доллари бисёр тале шуд.*

*Лекин ҳама дар як нафасе рафт ба яғмо,
Аз гӯлу гарангӣ шуду аз кӯру кали шуд.*

*Чун чора набуд чуз гаму андешаи бисёр,
Гуфтам, ки зи тақдири Худои
таъаллӣ шуд.*

*Сайдар гами худ монду гирифта
гами манро,
Қодир зи сафар омаду андар тасаллӣ шуд.*

*Максим, чӣ кунам чора, ки ин
шашсади дигар
Аз киссаи ту ҳиссаи Аҳрори Валӣ шуд.*

*... Дар таърихи сиюми июни наваду шаш
Дар соати ёздаҳ ба вақти маҳаллӣ шуд.*

МУҲТАРАМ ДАР ДИГАР ТАЙЁРА

Чихати идомаи чашнвораҳо ба ифтихори 650-солагии Камоли Хучандӣ меҳмонон аз Душанбе озими Хучанд гардиданд. Аҳли зиё ва ҷамоатчигии шаҳр дар як тайёра, роҳбарони давлат ва меҳмонони хориҷӣ дар тайёраи дигар бояд парвоз мекарданд. Дар фурудгоҳи шаҳри Хучанд роҳбарияти вилоят ва дигар пешвозгирандагон бо нону намак ва гул мунтазири меҳмонон буданд. Нахустин шуда тайёраи аҳли зиё дар фурудгоҳ поин шуд. Пешвозгирандагон бо гумони он ки ҳама меҳмонҳо дар ҳамин як тайёраанд, касеро бо

ошуфтагӣ чустучӯ мекарданд. Яке аз онҳо гул дар даст, телба, аз Гулназар пурсид:

– Устод... устод... Мухтарам... Мухтарам... наомаданд?

Гулназар ба атрофиёнаш ишора намуда гуфт:

– Номи Мухтарам дар рӯйхат набуд. Номи Камол буд, номи Раҳмат буд, ина омаданд. - Ҳамин вақт чизе ба хотири Гулназар расид, ки гуфт: -Ҳа, ҳа, мухтарам дар дигар тайёра, хозир мефурияд.

МАН НАГУЗАШТАГӢ ҲИСОБ

Раиси Иттифоқи нависандагон Меҳмон Бахтӣ ба Мухтарам гуфт:

– Мо китоби «Сурӯши сухан»-атонро ба мукофот пешниҳод мекунему лекин Шумо бояд як кор кунед.

– Чӣ будааст он? – пурсид ӯ.

– Шумо бояд рӯйхати аъзои комиссияи мукофотхоро ёфта, онҳоро бо зодрӯзхояшон ва дигар чашнҳо табрик намоед, имкон бошад ягон тухфача низ тақдим кунед, -гуфт Меҳмон Бахтӣ.

– Ин хел бошад, ман нагузаштагӣ ҳисоб, - гуфт Мухтарам.

ШАРОБИ ХАЁЛӢ

Ходимони идораи ҳафтавори «Роҳи умед» (ҳоло «Нақлиёт»), ки он вақт Мухтарам Ҳотам сармуҳаррираш буд, шумораи навбатиро ба кавле шиштанду «шуштанд». Панҷ кас ва як шиша. Ато Мирхоҷа он вақт бо ҳафтавор ҳамкорӣ дошта, рӯздармиён ба идора меомад. Ана ҳамин вақт ӯ ба идора ворид гардид. Шиша ва пиёлаҳо холӣ, аз дусад грамм ҳасиб нишоне ҳам намонда. Танҳо Абдурахмон, ки аз чихати синну сол ва вазифа аз ҳама хурдтар буд, саргарми сӯхбат, маззакунон ба пиёлааш нигариста, нӯшидани онро ба таъхир андохта буд. Мухтарам бо истифода аз вазифааш пиёларо аз дасти Абдурахмон гирифта, ба Ато дод ва гуфт:

– Дер кардӣ, Ато, на арақ монду на закуска. Хайр, ҳамин арақи Абдурахмонро бинӯш ва як закускаи хаёلى худат эҷод кун. Мо шоирон метавонем маъшукаи хаёلى эҷод кунем, эҷод кардани закуска чӣ чон дорад?

Абдурахмон бо ошуфтагии аз даст додани пиёлаи бо завқ нигоҳдоштааш, аз рағи пешониаш маълум буд, ки чи ҳаяҷонеро аз сар мегузаронад, пиёларо аз дасти Ато чанг зада гирифтуну гуфт:

– Шумо, шоирон, агар маъшукаи хаёلى офаред ва агар колбасаи хаёلى офарида тавонед, пас

як шиша арақи дигар ҳам офарида нӯши чон кунеду пиёлаи маро ин тараф дихед...

СИГАРЕТ ТАМОМ ШУДААСТ

Дар замони шӯравӣ аксар сигоркашҳо «ВТ» мекашиданд, ки нархаш ҳаштод тин бошад ҳам, камёфт буд. Муҳтарам ҳар бегоҳ ба писарчаи ҳафтсолааш Бехрӯз як сӯм медод, ки аз магазини назди хонашон як қутғӣ сигарет биёрад ва дар бист тини бақияи он барои худаш яхмос.

Боре Бехрӯз як сӯмро гирифта барои сигарет рафт ва баъди чанд лаҳза ба хона баргашт, ки дар як даст яхмос дошт ва бо дасти дигар ҳаштод тинро ба падараш дароз карда гуфт:

– Сигарет тамоm шуда будааст...

МАКТУБИ МОДАР

Муҳтарам баъди хатми донишгоҳ дар шаҳр монд ва чанд муддат ба падару модараш мактуб нанавишт. Боре аз модараш мактуб гирифт, ки баъди дуову салом ин порчаи шеърӣ ро низ навишта буд:

*Як села кабӯтара дар ҷар дидум,
Мисли ту бачай беаҳда камтар дидум,
Ё бори Худо, кавгум кунӣ ё боша,
Маҳлоқу занум, кучое бачам боша.*

*Дафтару қалами ҳукумат қимат нест,
Як порча хати ту ҳайф бар мо боша.*

Ў зуд коғазу қалам гирифта, ҷавоб навишт.

ПУРСИДАН АЙБ НЕСТ

Боре писари донишҷӯи Муҳтарам - Бехрӯз, ки саргарми дарстайёркунӣ буд, аз падараш пурсид:

– Аво, мегӯянд пурсидан айб нест, як чиро пурсам?

– Марҳамат бипурс, -гуфт ў бо гумони он ки писараш ягон масъалаи вобаста ба дарсхоя-шро мепурсад.

– Ҳамин курткаи чарминатро пӯшам, майлаш? -пурсид Бехрӯз.

– Айба бидон, -гуфт ў.

МО ТАРБУЗ НАХЎРДЕМ.

Муҳтарам бегоҳӣ ба хона баргашта, ҳамин ки аз дар даромад, Бехрӯзи панҷсола ба пешвозаш тохта, аво, аво, мо тарбуз нахӯрдем, - гуфт.

Ў аз ин суҳанон ҳайрон шуда, аз ҳамсараш асли воқеаро пурсон шуд. Маълум шуд, ки Бехруз ва модараш аз дӯкони назди хонашон тарбузчае гирифта, ба хона меоянд ва модараш мегӯяд, ки тарбузро то амадани авот ни-

гоҳ медорем ва баъд онро кушта мехӯрем. Аммо Бехрӯз ва дигар бародарону хоҳаронаш бегоҳатӣ карда, ҳар лаҳза хоҳиши тарбуз хӯрдан менамояд.

– Майлаш, -мегӯяд модараш, -тарбузро кушта медиҳам, аммо авотон, ки аз кор омад, нагӯед, ки тарбуз хурдем.

МА ДАВ НАЗАДЕМ

Муҳтарам чанд сол дар Кобул ба ҳайси тарҷумон кор кард. Ҳамсар ва писарчаи шашсолааш Бехрӯз чанд муддат бо ӯ буданд. Боре ҳангоме ки бегоҳӣ аз кор баргашт, дид, ки Бехрӯз бо писарбачаҳои афгонӣ – ҳамсоҷаҳои дар назди хона бозӣ доранд. Ин вақт яке аз писарбачаҳои афгон падари Бехрӯзро дида, ба назди ӯ омада шикоят кард:

– Падари Бехрӯз, Бехрӯз дав мезана.

Муҳтарам гапи писарбачаи афгонро нафаҳмида бошад ҳам, ба Бехрӯз гуфт:

– Бехрӯз, чаро дав мезанӣ?

– Ма дав наздем, -гуфт Бехрӯз ба шеваи дарӣ ва ҳамроҳи падараш ба хона рафт.

Ӯ ҳайрон буд, ки писарбачаи афгон чӣ шикоят карду Бехрӯз чи ҷавоб дод. Баъди пурсуҷӯҳо аз Бехрӯз фаҳмид, ки афгонбача гуфтааст, ки Бехрӯз дашном медиҳад ва Бехрӯз дар ҷавоб гуфтааст, ки ман дашном надодаам.

БА ЯК ҲИСОБ ҲОВ, БА ЯК ҲИСОБ НЕ

Мухтарам ба писараш Беҳрӯз супорише до-
да баъди чанд муддат пурсид, ки ичро кардӣ?

Беҳрӯз гуфт:

– Чи хеле ғармиҳо меган: ба як ҳисоб ҳов, ба
як ҳисоб не.

МАН ХОНА РАФТАНИ НЕ

Баъди як тӯй меҳмонон ба сахни тарабхона
баромада, се-чаҳорнафарӣ саргарми сӯхбат
буданд. Мухтарам низ бо чанде аз рафиқони
кайҳо надидааш сӯхбат мекард. Ҳамин вақт
яке аз мухлисони ӯ, ки дар ҳамин тӯй иштирок
доштааст, ҳамроҳи ҷавони дигаре назди
Мухтарам омада гуфт:

– Устод, ин кас ҷияни ман, бо мошинаш
шуморо то хонаатон бурда мемонад.

– Ташаккур, заҳмат нақашед, ҳолӣ мо бафу-
рча, -гуфт Мухтарам.

Вай рафиқони дигарашро вохӯрда, саргар-
ми сӯхбат буд, ки он мухлис боз назди ӯ омада,
иддаояшро такрор кард:

– Устод, ана ҳамин ҷияни ман шуморо то
хонаатон бурда мемонад.

Дар сахни тарабхона тӯякиҳо бисёр буданд.
Он мухлис дар байни рафиқон «устод»-ашро
ҳар замон пайдо карда, такрор ба такрор

хамон гапро мегуфт. Дар охир тоқати Мухтарам тоқ шуду гуфт:

– Ҳой, чӯрачон, чӣ ин қадар маро мачбуран хона бурданиед, охир ман хона рафтани не!

СОАТИ РЕГӢ

Мухтарам ҳамроҳи дӯсташ Мирзоҳиммат дар осоишгоҳи Ҳоҷа оби гарм ба бӯғ даромаданд. Бӯғ хеле гарм буд. Рег аз гулӯи соати регии панҷдақиқайна он қадар бафурча мерехт, ки гумон мекардед, то охири қиёмат тамом намешавад. Сонияҳо дар назараш соатҳо менамуд. Ӯ гаштаву баргашта ба соат нигоҳ мекард ва охир тоқаташ тоқ шуду ба Мирзоҳиммат гуфт:

– Додарчон, хамон сӯроҳии соатро каме кушод карда намешавад?

– Не, ака, намешавад, -гуфт Мирзоҳиммат, - лекин ҳамин дарро кушода баромада мешавад.

ФАРЗАНДИ МО

Мухтарам дар бораи таърихи Конибодом рисолае навишт. Раиси ҳамонвақтаи Конибодом Эминҷон Сангинов бо пешниҳоди устод Абдучаббор Қаҳҳорӣ китобро нашр намуда, Мухтарамро ба Конибодом даъват намуд.

Дар кӯчаҳои Конибодом, мӯйсафедони нуронӣ, ки китобро хонда буданд, ўро ба канор гирифта, мегуфтанд:

- Писарам, акнун Шумо фарзанди моед.
- Ман камтар хушбахтиро ба ин монанд эҳсос карда будам, -мегӯяд ӯ.

ХАЙРИЯТ ДАР АВТОБУС НАОМАДӢ

Муҳтарам як бегоҳӣ бевақт ба хона омада, дид, ки бародари хурдиаш, ки дар деҳа зиндагӣ мекунад, бо се нафар шахси ношинос дар хона нишастаанд. Саҳарӣ, баъди гусели меҳмонҳо аз бародараш пурсид, ки ин меҳмонҳо киро буданд?

– Ман ҳам онҳоро намешиносам, -гуфт дар ҷавоб бародараш. -Дина, аз маркази ноҳия дар як мошини майда ҳамсафар шудем, гуфтанд, ки дар шаҳр ҷои шаб истодан надоранд, барои хамин онҳоро ҳамроҳ овардам.

– Хайрият, ки дар автобус наомадӣ, додар, - гуфт ӯ.

ГӢСФАНДИ «ХАЙФШУДА»

Муҳтарам боре Кӯлоб рафту устод Ашӯр Сафар ӯро ба саёҳат бурд. Баъди тамошои манзараҳои кӯли Муъминобод онҳо дар хонаи муҳаррири рӯзномаи ноҳиявии «Субҳи меҳнат» Қувваталӣ Холов меҳмон шуданд. Мизбон барои меҳмонон дар таги дарахтони поёни ҳавлияш ҷои нишаст тайёр карда буд. Роҳи ҷои нишаст аз паҳлуи шолаи гӯсфандон,

ки дар он чо тақрибан 10-12 гӯсфанд буд, мегузашт. Ашӯр Сафар гӯсфандонро дида, ба Қувваталӣ Холов бо шӯҳӣ гуфт:

– Ҳо, ҳамон гӯсфанди аз ҳама калонашро накушӣ, ки ҳайф мешавад.

Қувваталӣ Холов табассум карду чизе нагуфт. Онҳо дар таги дарахтон то бегоҳ нишаста, суҳбату хушгӯӣ карданд. Вақти аз ҳавлӣ баромадан Муҳтарам ба гӯсфандони шола нигоҳ карда, ҳамон гӯсфанди аз ҳама калонро надид...

ДАСТИ БАҲОСИЯТ

Ҳангоми дар Донишгоҳи омӯзгории Душанбе таҳсил кардан, дар нимсолаи аввал ба донишчӯёни соли аввал дар қатори дигар фанҳо психология, ки ба назари Муҳтарам хеле мушкил менамуд, дарс дода мешуд. Ин фанро муаллими саҳтгир ва чиддӣ Ниёз Сафар дарс меод. Ҳангоми имтиҳонҳои нимсола донишчӯён аз ин фан хеле дар ҳарос буданд. Ӯ хуб тайёрӣ дид, вале дудила буд.

Ниёз Сафар ҷавобҳои ӯро гӯш карду ба ӯ маънидорона нигоҳ кард ва дар дафтарчаи имтиҳонсупориаш баҳои «5» гузошт.

– Дастӣ устод баҳосият будааст, -мегӯяд Муҳтарам. – Баъд баҳоҳои ман дар дафтарча то охир фақат «5» буданд.

ОРД

Солҳое, ки дар нашриёти «Адиб», воқеъ дар бинои бо ном «Партшкол» кор мекардем, рӯзе Мухтарам Ҳотам аз ман хошиш кард, ки баъди кор бо мошинам ба хонашон як халта орд ба-рем. Бегоҳ аз мағоза як халта орди 70-килоӣ (он вақтҳо халтаҳои орди 70-килоӣ низ буд) гирифтём ва дар пеши хонааш халтаи ордро аз мошин ба пушташ бор кардаму гуфтам:

– Ёрдам кунам?

– Не, худам мебарам, -гуфт ӯ.

Сахарӣ ба кор омада, ахволпурсӣ кардаму гуфтам, ордро бурдӣ, янга хурсанд шуд?

– Як кори ачиб шуд, -гӯён ӯ чи тавр халтаи ордро ба хонааш бурданро нақл кард. -Ҳеч вақт иттифоқ наафтада буд, ки бори 70-килоиро ба хонаам, ки дар ошёнаи чорум воқеъ аст, бароварда бошам. Халтаро ба пуштам гирифтаму баъди зинапои ошёнаи якумро баромадан гуфтам, ки Гурезро беҳуда ҷавоб додам, ёрӣ меод. Халтаи орд дар пушт, миён ҳам, аз зинаҳо якта-якта қадам гузошта боло мебаромадам. Баъди чанд зинапо ба кадом ошёна баромаданамро гум кардам. Сарамро бардошта наметавонистам, то раками дархоро дида, ошёнаро муайян кунам. Дарҳо дар замони шӯравӣ ҳама якхела буданд ва аз поёнашон, ки ба чашм мерасид, чизеро муайян

кардан мумкин набуд. Шояд халтаро сари китф мегирифтам, ин қадар азоб намекашидам. Аммо халта дар пушт, сар то баробари зонуҳо хам, бо душворӣ боло мебаромадам.

Тахмин кардам, ки то хонаам як ошёнаи дигар монд. Пойҳоям карахт шуданд. Халтаи ордро гузошта, ягон ҳамсояро ба ёрӣ чеғ занам? Не, айб мешавад. Як зӯри дигар зан, - мегуфтам ба худ. – Бо азоби тоқатфарсо зинапоёи навбатиро паси сар кардам. Ба тахминам ба пеши дари хонаам расидам. Хостам дарро бо поям занам, то онро кушоянд. Вале майдончаи пеши дар ношинос буд. Пояҳои норбони оҳанин, ки ба болои бом мебаровард, ба чашмам намоён шуданд.

Ҳамин вақт фаҳмидам, ки як ошёна боло, ба ошёнаи панҷум баромадам...

БА КОР НАБИЁ

Соли 1990 раиси ҳамонвақтаи Кумитаи таъбу нашри Ҷумҳурӣ Бобоҳон Маҳмадов аз Муҳтарам Ҳотам, ки директори нашриёти «Ориёно» буд, хоҳиш кард, ки шоир Усмон Шарифзодаро ба кор гирад, зеро чанд вақт шуд, ки бекор аст. Баъди чанд рӯзи ба кор омадани Усмон маълум шуд, ки ӯ танҳо ба кор халал мерасонаду бас. Бинобар ин ӯ гуфт:

– Дар хона ба кори эҷодиат машғул шав, ба кор набиё.

Лекин Усмон рӯзи маош ҳам омада, ба кори дигарон халал мерасонд.

Муҳтарам гуфт:

– Маошатро худам ба пеши хонаат мебарам. Рӯзи маош ҳам набиё. Агар кадом рӯзе, ба кор омадӣ, ҳаққи ҳамон рӯзро аз маошат медорам.

ҒАЙР АЗ ҶОИ ХУДАМ

Тақрибан соли 1996 буд. Бобохон Маҳмадов, вазири фарҳанг, ба Муҳтарам Ҷотам, ки он вақт дар ҷое кор намекард, гуфт:

– Биё, дар вазорат ҳамроҳ кор кунем.

– Чӣ хел кор? -пурсид ӯ.

– Ғайр аз ҷои худам, кадом ҷоеро ки хоҳӣ, - гуфт Бобохон Маҳмадов.

ҲАМДАРД

Муҳтарам боре ба хона баргашта, ба ҳамсараш гуфт:

–Занак, мову ту ҳамдард будаем.

–Рост, чӣ хел? -пурсид бо таачҷуб ҳамсараш.

–Имрӯз аз муоинаи духтур гузаштам. Маълум шуд, ки қанду фишорам баланд, заҳми меъда ва панкратит ҳам доштаам. Охир ту ҳам ҳамин хел дардхо дорӣ-ку?!

ҒАМГИН МАШАВ

Солҳои 94-95-и асри гузашта пули ба истилоҳ «чӯбин» - рубл роиҷ буд. Мардум бо саду дусад ҳазор хариди кироие карда наметавони-станд. Рӯзе ҳамсараш ғамгину малӯл аз бозор баргашта ба Муҳтарам гуфт, ки кисабурҳо сад ҳазорашро дузиданд.

ӯ гуфт:

– Худатро ба даст гир, ғамгин машав, сад ҳазор ҳеч гап не, ягон гапат нашавад, ки бо як милён ҳам халос намешавем.

ҶАРИМА

Ҳангоми дар Маҷлиси намояндагон кор кардан Муҳтарам Ҷотам савори мошини хизматиаш кор мерафт. Ронандааш дар роҳ қоидаи ҳаракатро вайрон кард. Нозири роҳ ўро боздошт. Ронанда ҳуччатҳояшро гирифта, аз мошин баромад ва, аз афташ, ба нозири роҳ киву чикора будани ўро гуфтааст, ки пас аз лаҳзае вай дари мошинро кушода, баъди саломалеку муаррифӣ гуфт:

– Раис, ронанда ҳаёти Шуморо дар хатар гузошт.

– Чӣ хел? - пурсид ӯ.

– Аз ҷое, ки мумкин набуд, ба чап, ба муқобили ҳаракат тоб хурда, ҳолати садама-виरो ба вучуд овард.

– Ин тавр бошад, ҷарима кунед, -бо чиддият гуфт ӯ.

– Талонашро мегирам, -гуфт корманди БДА.

– Чӣ, ҳаёти ман ба як талон арзиш дорад? Ҷазои сахттар диҳед.

– Шаш моҳ аз ҳуқуқи ронандагӣ маҳрум мекунам.

– Намешавад, боз ҳам сахттар.

– Як сол...

– Намешавад!

Нозири роҳ ҳис кард, ки дар ин гуфтугӯ ва чиддият шӯҳие ниҳон аст. Ӯ низ ба ҳамин оҳанг гузашт:

– Ҳардуямонро бурда зиёфат диҳад-чӣ?

– Ана, инаш мешавад, -гуфт ӯ ва ҳар ду бо хушҳолӣ даст додаву аз ҳам ҷудо шуданд.

РОҲИ САФЕД

Мухтарам савори мошини як рафиқаш дар шаҳр барои кадом коре шитоб дошт. Ронанда аз ҷароғаки сурх гузашту нозири роҳ ӯро боздошт. Вақте нозир пеши мошин омад, Мухтарам гуфт:

– Командир, шитоб дорем, монед, ки равем.

– Э-ҳа, ман ҳуччатҳои ронандаро гирифта-ниву Шумо мегӯед, ки монед, ки равем.

- Намегиред! -гуфт Муҳтарам омирона.
- Намегирам?! -пурсид бо ҳамон оҳанг нозир ҳам.
- Намегиред! -такрор кард Муҳтарам.
- Роҳи сафед, - гуфт нозир роҳ ва даст ба чакка бурд.

САЛОМУ АЛЕЙК

Мошини Назри Яздониरो, ки Муҳтарам Ҳотам дар паҳлуяш нишаста буд, нозир роҳ боздошт.

– Ман барои ин кас мошинро манъ кардам, -гуфт нозир ба Муҳтарам ишора карда. -Дар телевизор саломаш медиҳӣ, алек ҳам намегирад.

– Мумкин нашунида бошам, ин дафъа ҳатман алейк мегирам, -гуфт ӯ.

ЗАН БИГИР

Сабзалӣ Муродов, муҳаррири нашриёт, синну солаш ба ҷое расида бошад ҳам, хонадор намешуд.

– Ҷаро зан намегирӣ? -мепурсиданд рафиқонаш ҳар замон.

– Э, чӣ кораш мекуни зан? – мегуфт Сабзалӣ.

– Ту аввал зан бигир, баъд худат медонӣ, ки чӣ кораш кунӣ, -гуфт боре Муҳтарам.

ДАШНОМ

Халимов Субҳӣ солҳои шӯравӣ муҳаррири рӯзномаи донишҷӯёни Донишгоҳи омӯзгорӣ «Педагоги чавон» буд. Рӯзе ӯро Мухтарам дар кӯча ошуфта дида, сабаб пурсид.

– Рӯзнома дина бояд чоп мешуд. Ба матбаа рафтам, то ҳол чоп нашудааст. Назди сардори сеҳ рафтам. Ӯро хуб дашном додам, аблаҳ гуфтам, бетамиз гуфтам, аҳмақу як галла гапҳои дигар. Дилам хунук нашуд, назди сардори матбаа рафтам гуфтам: Эӣ аблаҳ, чаро рӯзномаро чоп накардӣ? Эӣ бетамиз, эӣ аҳмақ!

Аз ин суханони Субҳӣ дар дили Мухтарам шубҳа пайдо шуд. Аз ин рӯ пурсид:

- Сардори матбаа чизе нагуфт?
- Не, ягон чиз нагуфт.
- Баланд-баланд гуфтӣ, шунид?
- Хока баланд гуфта мешавад, ба таги дилам гуфтам.
- Ба сардори сеҳ ҳам ба таги дилат гуфтӣ?
- Албатта, ӯро ҳам ба таги дилам дашном додам, -гуфт Субҳӣ.

КАЛЛА НАДОРЕД?

Мухтарам дар ошхона аз рӯи таомнома таоми каллапocha фармоиш дод. Баъди таом

овардани пешхизмат $\bar{u}$ бо қошуқ ду-се бор ко-саро кофта, ба пешхизмат гуфт:

– Калла надоред?

Пешхизмат чизе нагуфта рафт ва пас аз фурсате бо маъмур ва сарошпаз баргашт.

– Чӣ, ягон камбудӣ шудааст, бародар? – пурсид сарошпаз.

– Не, -гуфт Муҳтарам. -Дар таомномаатон каллапача навишта шудааст. Дар хӯрокатон фақат поча асту бас. Пурсидам, ки калла надоред?

МЕҲМОН

Муҳтарам хангоми дар Кобул кор кардан ба ҳамсараш гуфт, ки нисфирӯзӣ ягон хӯрок тайёр кунад, ки меҳмон меояд. Бехрӯзи панҷсола аз падараш пурсид, ки меҳмон кист?

– Биёянд, мебинӣ.

Нисфирӯзӣ меҳмонҳо Давлатов Мирзохаёт, Муродалиев Фуломхайдар, ки дар Кобул кор мекарданд ва Самадов Аҳмадҷон, ки дар яке аз вилоятҳои Афғонистон кор мекарду бори аввал ба хонаи Муҳтарам меҳмон шуда буд, омаданд. Аҳмадҷон кӯтоҳқомат ҳам бошад, дар нисбати қаду қоматаш риши дароз монда буд.

Ба гумони Бехрӯз меҳмон он аст, ки бори аввал омада бошад. Бинобар ин бо таачҷуб ба риш ва қомати Аҳмадҷон нигоҳ мекард. $\bar{u}$ хайраташро пинҳон карда натавониста гуфт:

– Қадаш чени кади ману риш монда худаша меҳмон кардаст.

ТАРЧУМОН

Ба Кобул ба гурӯҳи тарҷумонҳо аз Душанбе тарҷумони нав - Маҳмадқул омад. Ҷомадони ӯ бо тайёраи дигар, пас аз як ҳафта расид. Он рӯз ӯ бояд рафта, аз фурудгоҳ ҷомадонашро меовард. Баъди чанд лаҳзаи аз утоқи корӣ баромадан ӯ ҳамроҳи ронанда баргашта гуфт:

– Ин ронанда гапи маро намефаҳмад.

Ронанда ҳам гуфт:

– Тарҷумон соиб, валло и рафиқ чӣ мега, ма намефотум.

Мухтарам аз Маҳмадқул пурсид, ки ту чӣ гуфтӣ, ки ронанда нафаҳмид?

– Гуфтам, ки ба фурудгоҳ рафта, ҷомадони манро биёрем, нафаҳмид.

Мухтарам ба ронанда гуфт:

– Мега, ки ба майдони ҳавоӣ рафта, баксои мара биёрем.

– О, ҳами тур буга, намеша? – гуфт ронанда.

ЯК СҶҶМ ДОРАМ

Нашриёт чанд муддат дар километри нухум воқеъ буд. Рӯзе Мухтарам баъди кор аз идора баромада, дар пеши бино Султон Шохзодаро дид.

- Чӣ хел? – пурсид Султон Шоҳзода.
- Аз чӣ бошад, ки сарам дард карда истода-
аст, -гуфт Муҳтарам.
- Ман як сӯм дорам, -гуфт Султон Шоҳзода.

ПУЛАШРО МИРЗОАЛӢ МЕДИҲАД

Муҳтарам рухсатӣ баромаду ба қишлоқ рафт. Як бегоҳ ӯ дар хонаи падариаш дар ҳавлӣ болои кат нишаста, истироҳат мекард, ки дари ҳавлӣ кушода шуду як нафари шаҳриси-мо вориди ҳавлӣ шуд. Ӯ чашмонашро моли-ду боз нигоҳ кард. Бале, Аслам Адҳам. Он вақтҳо ӯ бисёр шароб менӯшид ва ҳамеша ша-роб мехост. Аксаран шиносҳо дар шаҳр аз ӯ гурезон буданд. Дар қишлоқ шароб нест, аммо ӯ инро намефаҳмид. Шаб истоданду субҳ ба маркази ноҳия омаданд. Аслам Адҳам дар чанд лаҳза аз омадани худааш ҳамаро бохабар кард. Муҳтарам аз рафтори ӯ дар назди ши-носҳояш шарм мекард. Аз як рафикаш Мир-зоалӣ мадад пурсид. Бо пешниҳоди Мирзоалӣ онҳо Аслам Адҳамро ба Камаров бурда, чанд рӯз меҳмондорӣ карданд. Як рӯз ӯро ба марка-зи ноҳия оварда, ба таксӣ шинонда, пулро ба дасти ронадаи таксӣ доданду ба Душанбе гу-сел карданд.

Худашон барои истироҳат ба Сиёҳдара рафтанд. Баъди ду ҳафта аз он ҷо баргашта, аз шиносҳо фаҳмиданд, ки Аслам Адҳам як ҳафта

онҳоро дар шаҳракҳои Фарму Навобод кофтааст. Охир онҳо ӯро ба таксӣ шинонда ба Душанбе гусел карда буданд-ку?! Маълум шуд, ки баъди сесад-чорсад метр ҳаракат кардан Аслам Адҳам аз таксӣ фууромада, роҳкироро пас мегираду боз дар суроғи онҳо мешавад. Онҳоро наёфта, як ҳафтаи дигар онҳо мемунад ва аз ҳар мағозаву буфете, ки рост ояд даромада, шароб мегираду «Пулашро Мирзоалӣ медиҳад» (Мирзоалӣ расчет мекунад), гӯён баромада меравад.

Мирзоалӣ чанд муддат дар мағозаву буфетҳо пули арақҳои Аслам Адҳамро дод. Баъдҳо дар шаҳракҳои Фарму Навобод аз мағоза касе чизе нася мегирифт, ба масал мегуфт, ки: «Мирзоалӣ расчет мекунад».

САФАРИ ЧАЛОЛОБОД

Муҳтарам вақте дар Кобул ифои вазифа мекард, роҳбари гурӯҳ гуфт, ҳафтаи дигар, рӯзи сешанбе ба Чалолобод сафари хидматӣ хоҳанд рафт. Вале дар ҳамин рӯз бояд ҳамсар ва писарчааш ба Кобул меоманданд ва ӯ бояд онҳоро дар фурудгоҳ аз тайёра пешвоз мегирифт. Роҳбар мегуфт, ки ягон ҳамшаҳриатон рафта аз фурудгоҳ ҳамсару писарчаатро гирифта биёрад, зеро сафарро ба таъхир гузошта намешавад, корҳо бисёру дар ин бора бо сафорат мувофиқа шудааст.

Аммо ӯ розӣ нашуд. Гуфт, ки худам бояд пешвоз гирам. Бо роҳбар гапашон гурехт. Рӯзи сешанбеи ҳафтаи дигар Муҳтарам ҳамсару писарчаашро дар фурудгоҳ пешвоз гирифта, бе-гоҳ, дар хона нишаста буд, ки дар занг зад. Дарро кушода, роҳбарро дид, ки бо табассум пушти дар истодааст. Вай дар сари мизи чой нақл кард, ки тайёрае, ки имрӯз сахарӣ онҳо бо он бояд ба Ҷалолобод парвоз мекарданд, бо мушак зада ғалтонда шудааст.

– Ҳамсару писарчаи ту моро аз марг начот доданд, -гуфт роҳбар.

ҚАЛАЙ ШУМО ҲАМИН ТОБАНДА?

Игор, ки тарҷумони кумандони дивизияи шӯравӣ дар Афғонистон Громов буд, забони дариро хуб медонист. Тарҷумонҳои тоҷик ме-хостанд ӯро мулзам кунанд, бинобар ин шӯхиомез ҳар гуна калимаҳои душворро ба ӯ савол медоданд.

Боре Муҳтарам Ҳотам ба ӯ гуфт:

– Агар ҳамин ҷумларо тарҷума кунӣ, мо қол, дигар савол нест. «Қалай Шумо ҳамин то-банда» - чӣ мешавад?

– Қалай – голова, Шумо – Ваша, ҳамин – эта, тобанда – светлый. Эта Ваша голова свет-лый, -гуфт Игор.

*Бас монд ҳикоятҳош, бас монд ривоятҳош,
Мирзо³ ба шиқоятҳош аз пой*

ба сар афтад...

*Ҳар шаб ба телевизион пайваста бувад эълон:
Эълон, кулаҳи арзон! - бар чашму*

назар афтад.

*Бодо сари ӯ бедард, пушти кулаҳаш мангар,
Ҷойи кулаҳаш дигар таиши зи сар афтад.*

ТАБРИКОТИ ЗОДРҶЗӢ

Ҳамкоронаш дар Кобул медонистанд, ки Муҳтарам шоир аст. Аз ӯ хоҳиш карданд, ки барои зодрӯзи ҳамкорашон Наил Хайруллини тотор, ки аслан аз Сибир будаву дар Кобул ба корҳои замину зироат машғул буд, шеър нависад. Вай ҳарчанд мегуфт, ки ӯ ба забони русӣ ҳеҷ гоҳ шеър нанавиштааст, аммо онҳо навиштани шеърро тақозо мекарданд. Баъди чанд лаҳза ин шеърро навишт:

*Обследовать поле, составлять карты,
Гораздо легче обследование сердца.
Лучше посещать сердце храм, чем Каабы,
Однажды нам сказал один мудрец.*

---

³ Мирзо Шукур – нависанда, ҳамон вақт дар Афғонистон ифои вазифа менамуд.

*Пусть пожелает тебе весь народ
То что ты пожелаешь им.
В Афганистане во всем, что в перед
Мы тебе хайру хайрият хотим.*

*Поздравляем с днем рождения,
Пожелаем тебе счастья и мир,
Тебе долгой жизни - наша желание,
Дольше чем от ДРА до Сибири.*

ҲАЗЛИ ЁВОНӢ

Муҳтарам ва Назрулло ба аёдати дӯсташон Шарифхон ба Ёвон рафтанд. Дар пеши дарвозаи хонаи дӯсташон саге онҳоро «пешвоз» гирифт, бинобар ин онҳо аз пушти девори хавлӣ ўро садо карданд.

Баъди фурсате каллаи Шарифхон аз паси девор боло шуд. Ў бо табассум пурсид:

– Чӣ меген?

Онҳо хандиданду чизе нагуфтанд. Гумон доштанд, ки ҳоло ў аз дарвоза омада сагро мегираду онҳоро даъват мекунад. Вале аз Шарифхон дараке набуд. Баъди тақрибан 20-25 дақиқаи дигар онҳо боз ўро аз паси девор ҷеғ заданд.

Шарифхон боз бо ҳамон табассуми ҳалим сар аз паси девор боло карда гуфт:

– Пештар пурсидам, ки чӣ меген, нагуфтен. Хайр, ҳолӣ чӣ меген?

ТУҲФАИ ТЕМУР ЗУЛФИҚОРОВ

Муҳтарам дар Хонаи эҷодиёти адибони Перделкино дар шаҳри Москва иқомат дошт. Темур Зулфиқоров низ он ҷо буд. Боре ба кадом муносибате Темур ба ӯ куртае тухфа намуд.

– Ман ин куртаро ҳамчун тухфаи қиматбаҳо нигоҳ медорам ва ба фарзандону наберагонам низ мегӯям, ки онро тамоми умр нигоҳдорӣ намоянд, -гуфт Муҳтарам.

– Чунин расм аст, ки тухфаро бояд ба бар карда, ба тухфадиҳанда нишон диҳанд, -гуфт Темур.

Муҳтарам баъди чанд лаҳза куртаро пӯшида пеши Темур омад.

– Муборак шавад, зебидааст, -гуфт Темур.

ХАЙЁМХОНӢ ДАР ЛИТВА

Муҳтарам Ҳотам, ки ашъори шоири литвонӣ Балтакисро ба тоҷикӣ тарҷума карда буд, ба Конфронси байналмилалӣ адибон ва тарҷумонҳои адабиёти Литва, ки дар шаҳри Вилнюс баргузор гардид, даъват шуд. Дар Конфронс аз бисёр кишварҳои дунё меҳмонон иштирок доштанд. Боре дар сари мизи хӯрок хонуми хориҷие ба воситаи тарҷумон тоҷик будани Муҳтарамро фаҳмида, бо хурсандӣ

гуфт, ки солҳост, ки ӯ меҳоҳад рубоиёти Хайёмро ба забони асл шунавад, вале ин орзуяш ҳеҷ муяссар нашудааст.

Ин хонум шоираи литвонитабор аз Австралия буда, Лидия Шимкуте ном доштааст. Тибқи нақлҳои ӯ дар Австралия тарабхонаи Умари Хайём мавҷуд будааст ва ӯ ҳар замон ба ин тарабхона дар орзуи шунидани рубоиёти Хайём ба забони асл мерафтааст.

– Танҳо як бор дар он тарабхона бо арабе вохӯрдм, ки чанд рубоии Хайёмро ба забони арабӣ медонист, -гуфт Лидия Шимкуте.

Бо хоҳиши ӯ Муҳтарам якчанд рубоии Хайёмро хонд. Ин рубоӣҳо ба Лидия хеле хуш омаданд ва дар танаффусҳои байни чаласаҳои Конфронс, дар сари мизи хӯрок, дар автобус ҳангоми сайёҳат хоҳиш мекард, ки ӯ барояш рубоӣ хонад.

Муҳтарам гуфт, ҳама он рубоӣҳое, ки аз Хайём медонист, барояш хонд. Аммо Лидия хоҳиш мекард, ки онҳоро такроран бихонад ва ҳарчанд маънояшонро намефаҳмид, шефтагии худро пинҳон карда наметавонист.

ХУРСАНДИИ МУҲАММАД РАСУЛ

Муҳтарам дар хонаи адибони Переделкино бо нависандаи машҳури Доғистон Муҳаммад Расул бо ҳам ошноӣ пайдо карданд. Боре Муҳаммад Расул гуфт:

– Писарбачаҳои 6-7-солаи тоҷик дар Доғистон ҳар рӯз се-чор ҳазор рубл кор меку-
нанд.

– Чӣ хел кор мекунанд? – ҳайрон шуда пур-
сид Муҳтарам.

– Гадоӣ мекунанд, -гуфт Муҳаммад Расул.

Муҳтарам зуд дарк кард, ки инҳо писарба-
чаҳои ҷӯғиянд.

– Чеҳраҳои сиёҳча, хира, то пул надиҳӣ,
халос намешавӣ...

– Бале, бале, айнан ҳамин хел, -сухани
Муҳтарамро бурид Муҳаммад Расул.

– Онҳо тоҷик нестанд, -гуфт Муҳтарам, -
ҷӯғиянд. Тоҷикон низ мисли ҳама халқҳои қа-
диму бузург яҳудӣ ва ҷуғҳои худро доранд.

– Хурсандам кардӣ, бародар, -гуфт Муҳам-
мад Расул. -Хиҷолат будам, ки чи тавр намо-
яндаҳои халқе бо ин фарҳанги қадиму
маънавиёт ба гадоӣ машғул мешаванд...

ДИЁРИ АРҶМАНД

Солҳои нооромии кишвар, дар Душанбе, ху-
сусан беғоҳ, нақлиёт намегашт, кӯчаҳо аксаран
торик буданд. Як беғоҳӣ Меҳмон Бахтӣ, Гул-
назар ва Муҳтарам аз тарабхонаи «Тоҷикистон»
аз тӯй баромада, суҳбаткунон сӯи бинои Итти-
фоқи нависандагон меоманд. Ҳаво торик
шуда буд. Дар назди Фурӯшгоҳи марказӣ ду ми-
литсионер аз онҳо ҳуҷҷат талаб карданд. Онҳо

бо худ хуччат надоштан, аз ин рӯ милитсионерҳо хостанд онҳоро ба шуъбаи милитсия баранд. Мухтарам ба онҳо гуфт:

– Маро-ку намешиносед, майлаш. Наход ки хамин устодонро ҳам нашиносед?

Яке аз милитсионерҳо чароғакашро ба рӯи Мехмон Бахтӣ ва Гулназар гардонида, ба Гулназар ишора карда, гуфт:

–О, ин кас диёри арчманди мо-ку!

–Бале, гуфт Мухтарам, -ин кас муаллифи Диёри арчманди мо, вале шумо ўро хор карда истодаед.

Милитсионерҳо мошинеро дошта, онҳоро гусел намуданд.

КОРБЕЗОР

Мухтарамро рафикон ҳамеша дар кор пайдо мекарданд: рӯзҳои кориву истироҳат, соатҳои баъди кор, ҳамеша...

Ҳолами Равшан гуфт:

– Ин ки ту аз кор безор намешавӣ, маълум аст. Аммо хамин кор аз ту безор намешуда бошад?..

УЗР

Боре тақрибан соати 7 бегоҳ Ҳолами Равшан ба Мухтарам Ҳотам занг зада, баъди салому алейк пурсид:

– Устод, Шумо дар кучо? -Ва фавран илова кард: -Э узор, саволи ноҷо додам. Охир Шумо ҳамеша дар кор-ку!

ТЕЛЕФОНИ КОРИ

Соати тақрибан 11 шаб Назри Яздонӣ бо занги телефонаш Ҳотами Равшанро аз хоб бедор карда мепурсад:

– Телефони кори муҳтарамро намедонӣ? Бо телефони мобилиаш занг мезанам, ҷавоб намедиҳад.

– О, соат 11 шуд, -бо дили нохоҳам ва хоболуд мегӯяд Ҳотами Равшан, -лекин аҷаб не, дар кор бошад. Хайр, агар телефонашро ёфтам, занг мезанам.

Хоби Ҳотами Равшан парида буд. Чанд соат хобаш набурд. Тақрибан соати дуи шаб ба Назри Яздонӣ занг зада гуфт:

– Устод, ёфтам телефонашро, нависед.

– О, соат дуи шаб шуд... -хоболуд ва бо дили нохоҳам гуфт Назри Яздонӣ.

– Ба ҳар ҳол як занг занед, гуфта намешавад. Он кас ҳамеша дар кор-ку!

ҲИГИТҲОИ АСИЛ

Дар Иссиққӯли Ҷумҳурии Қирғизистон бо ташаббуси Кумитаи таъбу нашри Русия соли 1990 Ҳамойиши адибони ҷавони Иттиҳоди

Шӯравӣ баргузор гардид. Ин ҳамоиш дар пайи вохӯрии адибони машҳури Иттиҳоди Шӯравӣ, ки бо ташаббуси Чингиз Айтматов баргузор гардида «Вохӯрии Иссиққӯл» ном дошт, доир шуд. Аз ин лиҳоз ҳамоиши адибони ҷавонро «Вохӯрии кӯчаки Иссиққӯл» ном ниҳоданд.

Раиси Кумитаи таъбу нашри Қирғизистон дар ҷаласаи аввал дар Иссиққӯл гуфт, ҳамин шабу рӯз дар кӯл оббозӣ кардан мумкин нест, зеро реги таги кӯл фурӯ рафта, касро ба коми худ мекашад.

Муҳтарам Ҳотам ва ҳамроҳаш Абдулвосеъ Сангинов бо ҳамдигар гуфтанд, ки чӣ хел ба Иссиққӯл омадаву оббозӣ накарда, пас меравӣ. Онҳо бегоҳӣ, ҳамин ки ҳаво торик шуд, рафта ба кӯл оббозӣ мекарданд. Рӯзи охир дар ҷаласаи ҷамъбасти раиси Кумитаи таъбу нашри Қирғизистон ба иштирокдорони ҳамоиш муроҷиат карда гуфт:

– Росташро гӯед, кӣ дар оби кӯл оббозӣ кард? Ман худам медонаму мехоҳам, ки худатон иқрор шавед.

Ҳарду тоҷик хиҷолатмандона даст бардоштанд, ки мо.

– Офарин! Йигитҳои асил шумо будаед. Ман барои он оббозӣ накунед гуфтам, ки ҳоло моҳи октябр, ҳаво сард, оббозӣ карда мабодо шамол хӯред.

КУЧО РАФТИ-МӢ, ТОЧИК?

Ҳангоми аз Иссиққӯл ба Бишкек бо автобус баргаштани иштирокдорони Ҳамоиш раиси Кумитаи таъбу нашри Қирғизистон барои масруф доштани хоџири меҳмонон озмуни суруд эълон кард. Русҳо қазоқҳо, қирғизҳо, гурҷиҳо, арманиҳо ва... бояд навбати тоҷикон мерасид. Мухтарам Ҳотам ва Абдулвосеъ Сангинов, ки дар автобус паҳлуи ҳам менишастанд, чашмҳоро пӯшида, гӯё ки дар хоб бошанд, ҳар яке ба дигар пичиррос зада мегуфт, ки ту суруд хон.

– Ҳоло навбати тоҷикон, -эълон кард Раис, вале тоҷикон хомӯш буданд. Чанд лаҳза гузашту раис ба забони шикастаи тоҷикӣ пурсид:

– Кучо рафти-мӣ, тоҷик?

Аз ин суханони раис ҳар ду тоҷик завқ карда хандиданду ноилоҷ суруди «Бути тоҷики ман»-ро хонданд. Дар чамъбасти озмун ҷои аввал насиби онҳо шуд.

Баъд раиси Кумитаи таъбу нашр нақл кард, ки дар кӯдакиаш یتим монда, дар Ош дар хонаи тоҷике калон шудааст ва забони тоҷикиро дар ҳамон ҷо каме ёд гирифта будааст.

ДҶУСТИ САТИМБЕК

Мухтарам боре бо се нафар ҳамроҳ аз Москва бо мошин ба Душанбе бармегашт. Дар худуди Қазоқистон, дар чӯле, ки на сару нӯгаш метобиду на чонзоде, панҷ-шаш чавони авбошнамо санғо дар даст пеши роҳи мошинро гирифта, пул талаб карданд. Мухтарам ба онҳо гуфт:

– Шумо чӣ, бачаҳо, намедонед? Ман дӯсти Сатимбек ҳастам ва ҳоло вай маро интизор аст.

Дар мулоқоти Иссиққӯл ӯ бо Сатимбек ном нависандаи қазоқ шинос шуда буд ва ҳоло тасодуфан номи ӯро ба хотир овард.

Бачаҳо зуд аз роҳ барканор шуданд.

МУСОБИҚА

Хангоми дар Донишгоҳи омӯзгорӣ таҳсил кардан Мухтарам дар маҳфили адабӣ иштирок мекард, ки сарвари он устои шодравон Тилло Пӯлодӣ буд. Устод аз фанни адабиёт дарс мегуфт. Дар яке аз дарсҳои нахустинаш китоби «Лайлӣ ва Мачнун»-и Низомии Ганҷавиро аз як сар ба донишҷӯёни соли аввал ба навбат дода мефармуд, ки чандбайтӣ хонанд. Баъди хондани ду-се байт мегуфт, ки кифоя, китобро ба рафиқат бидех. Ӯ ба Мухтарам имконият дод, ки

зиёдтар байт хонад ва табассум карда, ба шарикдарсони ӯ гуфт: «Бо ин писар мусобиқа кунед».

ЧҶУРАГӢ

Академик Аҳрор Мухторов ба чустучӯи санадҳои таърихӣ ба деҳаи Аскалон омада, аз падари Мухтарам - Ҳотам Идиев хоҳиш кард, ки чиҳати пайдо кардани чунин санадҳо ба ӯ ёрӣ диҳад.

- Ба як шарт, -гуфт падари Мухтарам.
- Чӣ хел шарт? – пурсид академик.
- Шарт ҳамин, ки ҳардуямон чӯра мешавем. Онҳо ба ҳам даст доданд.

ШИМУ КОСТЮМ

Мухтарам баъди хатми донишгоҳ чанд моҳ муаллимӣ кард. Баъд дар нашриёти «Ирфон» ҳамчун муҳаррири хурд ба кор даромад. Маошаш шаст сӯм буд. Сӣ сӯм ҳар моҳ ичорапӯлӣ меод. Аммо ба падараш мегуфт, ки 150 сӯм маош мегирад. Боре падараш ба шаҳр омаду бояд аз вокзал ба поезди наздишаҳрӣ шишта ба Пахтабод мерафт. Вай чанд бор хост аз падараш пул пурсад, аммо баҳона намеёфт. То ҳаракати поезд чанд дақиқаи дигар монда буд. Падараш мегуфт, ки вай аз кор намонад, худаш ба поезд савор шуда меравад.

Хайрухуш карду дар пеши бинои вокзал тавакуф кард: ё ҳозир пул мепурсад, ё чанд рӯзи дигар гурусна мемонад. Баъди якчанд дақиқа дубора вориди бинои вокзал шуду гуфт:

– Дар мағозаи назди вокзал шиму костюми хуб дидам, даҳ сӯмам намерасад...

МУАЛЛИМОНИ ГЕОГРАФИЯ

Муҳтарам баъди хатми Донишгоҳ ба яке аз ноҳияҳои аз марказ на чандон дур дар мактаби миёна муаллими забону адабиёти тоҷик таъин шуд. Вай ба синфи ҳафтум ворид шуда, ҳайрон шуд: ғалоғула, давуғеч, доду фарёд...

Вақти танаффус озурдаву малул ба хонаи муаллимон омад. Муаллимон ҳама як-як вориди утоқ гардида, чӯбҳоеро, ки мисли чӯбҳои хари-танишондихӣ буданд, дар як гӯшаи утоқ мегузоштанд. «Наход ҳамаи инҳо муаллими география бошанд? Охир ҳамаашон чӯбдаст доранд».

Занг шуда муаллимон чӯбдастҳояшонро гирифта, дарс рафтанд. Ҷ андешаманд, дигар хохиши ба синф даромадан надошт, вале чашмаш ба чӯбдасте афтид, ки зиёдатӣ монда буд. Шояд ин чӯбдасти муаллиме буд, ки имрӯз бо кадом сабабе ба дарс наомадаст. Вай чӯбдастро гирифтӯ сӯи синфхона рафт. Ҳамин ки вориди синф шуд, ҳама талабагон аз ғалоғулаву доду фарёд монда, аз чойҳо хеста, мунтазири амри муаллим шуданд.

ХОББИНИ

Мухтарам хангоми довталаб будан дар хонаи устод Абдулганӣ Эшонҷонов - муаллими Донишгоҳи омӯзгорӣ, ки бо падараш ошноӣ дошт, иқомат карда, ба имтиҳонҳо тайёри мекунид. Имтиҳони аввал иншо буд. Устод Эшонҷонов ду ҳафта пеш аз имтиҳонҳо ба кучое ба истироҳат рафта буд. Шаби пеш аз имтиҳон Мухтарам хоб дид, ки иншо дар бораи фаъолияти маорифпарварӣ дар эҷодиёти Аҳмади Дониш аст.

Пагоҳӣ, дар сари дастурхон, ки янга ва ду меҳмони дигар ҳузур доштанд, ӯ хоби дидаашро нақл кард.

– Бисёр фикр кардӣ, писарам, -гуфт янга, - барои ҳамин хоб дидӣ.

Ба ҳар ҳол мавзӯи хобдидаашро як-ду бори дигар такрор кард.

Вақте дар толори имтиҳон менишастанд, муаллим дар тахта бо бур мавзӯи якумро навишт: «Аҳмади Дониш - маорифпарвар».

Баъд муддатҳо янга, ба ҳар ки иттифоқ меафтид, мегуфт: «Ин кас пеш аз имтиҳон мавзӯи иншоро хоб дида метавонанд...»

ОЛУЧАДУЗД

Муҳтарам ба хонаи падарии Назрулло омада, ўро пайдо накард. Дар он чо як ҷавони ҳамсинну солаш нишаста буд. Вай гуфт, ки Назрулло дар лаби канали поёни деҳа оббозӣ дорад, биё, ба наздаш меравем. Аз канори деҳа гузаштаравон диданд, ки дар боғе олуҷаҳо пухтаанд. Ин ҷавони ёвонӣ, ки номаш Шарифхон буда, баъдҳо бо ӯ дӯст шуданд, гуфт:

– Ту нигоҳ кун, ман ба боғ даромада, олуҷа мечинам, ҳардуямон мехӯрем.

Ӯ бо кассаҳои пури олуҷа аз боғ баромада гуфт:

– Агар хоҳӣ, ту ҳам даромада олуҷа чин, ман барои худам чиндам.

Муҳтарам бо таачҷуб ба ӯ менигарист: охир шарт ин хел набуд-ку?! Вақте Муҳтарам ба дарахте боло шудаву хост ба олуҷачинӣ шурӯъ кунад, овози Шарифхон баланд шуд:

– Ҳой боғбон, кучоӣ, ба боғат дузд даромад!

ГАНЧИ БОДОВАРД

Солҳои донишҷӯӣ ҳар гоҳ, ки пули Муҳтарам тамом мешуд, ба бозори Баракат ё фурӯдгоҳ мерафт. Ягон ҳамдеҳаашонро дида, аз ӯ як миқдор пул қарз мегирифт ва падараш дар деҳа он қарзро бармегардонд.

Рӯзе ба фурудгоҳ рафт. Шиносеро пайдо накард. Ҳайрон ин сӯву он он сӯ мегашт. Дар сахни бинои фурудгоҳ панҷсӯмаеро дид, ки рӯи роҳ афтида буд. Роҳгузарҳо ҳар замон аз болои он мегузаштанд. Пул хоколуд шуда буд, аз ин рӯ ба чашмҳо чандон наменабуд. Панҷ сӯм он вақт метавонист як ҳафта хӯроки донишҷӯ шавад. Вай аз болои пул ин сӯ он сӯ гузашта, чуръат намекард, ки ҳам шуда, онро гирад. 10-15 қадам дуртар болои курсие нишасту мунтазири вазъи мусоид шуд. Ҳамин вақт шамолаке хесту баргҳову коғазпораҳои рӯи роҳро бардошта, ҳар сӯ парешон кард. Вай дид, ки панҷсӯмаи дар интизор нишастаашро шамол оварда, дар пеши пояш гузоштааст. Бо баҳонаи дуруст кардани банди туфлиаш ҳам шуду пулро гирифт.

Ин пул воқеан барояш ганҷи бодовард буд.

ПУЛЕ, КИ ТАМОМ НАМЕШАВАД

Муҳтарам хангоми донишҷӯӣ бо ҳамсабаку ҳамдеҳааш Мирзораҳим, бекул монда, маслиҳат карданд, ки ба бозори «Баракат» мераванд. Шояд ягон ҳамдеҳаашонро бубинанду як миқдор сӯм қарз бигиранд. Дар наздикии бозор Икромов Абдурахмони муаллим, рафиқи падари Муҳтарам аз пешашон баромад. Баъди ҳолу аҳволпурсӣ гуфт:

– Боре хангоми донишҷӯиям бекул монда, ба бозор рафтам, ки ягон шинос ё ҳамдеҳаам-

ро бубинаму аз $\bar{u}$ пул пурсам. Дар бозор як хамдеҳаамро дидам, вале ҳеҷ рӯям нашуд, ки муддаоямро гӯям. $\bar{U}$ худаш 5 сӯм бароварда ба ман дод. Ҳарчанд гуфтам, лозим нест, ба киссаам тиконд. Он пул дар як-ду рӯз тамом шуд, вале дар хаёлам то имрӯз низ боқист.

Ва $\bar{u}$ ба ҳар ду донишчӯ 10-сумӣ дод.

ДАР ТОКИО

Муҳтарам дар чамъи як ҳайат бо Салимзода Шерхони Одина ба Япония сафар доштанд. Ҳангоми қор ва сайёҳат Шерхони Одина аъзои ҳайат ва ҷойҳои диданиро ба навор мегирифт. Ва баъзан хоҳиш мекард, ки Муҳтарам $\bar{u}$ ро низ ба навор гирад. Боре аз тамошои Токио баргашта, дар ҳуҷраи худ дам мегирифт, ки тақрибан баъди ним соат Шерхон Одина занг зада пурсид, ки мабодо камера дар дасти $\bar{u}$ нест?

– Не, -гуфт $\bar{u}$ дар ҷавоб, -вақте аз автобус фаромадем, ман камераро ба Шумо додам.

Баъди 5-6 дақиқа Салимзода дубора занг зада гуфт:

– Ёфтам, – ва идома дод: -Ҳангоми тугмаи лифтро зер кардан онро ба фарш гузошта будаам. Равам, ки ҳоло низ дар ҳамон ҷояш истодааст, -бо тааҷҷуб нақл мекард Шерхони Одина.

МИКРОБҲОИ ЯКРӮЙ

Мухтарам бо олими микробиолог Орзуев Маъдӣ ошно буд. Боре Орзуев дар бораи ҳаёти микробҳо нақл карда, аз ҷумла гуфт:

– Дар ҳаёти инсон ва набототу ҳайвонот микробҳо нақши муҳим доранд. Онҳо ба ду гурӯҳ ҷудо мешаванд: бад ва нек. Микробҳои бад дар организм ҳамеша дар пайи бадӣ мебошанд. Онҳо сабабгори ҳар гуна бемориҳо мегарданд. Микробҳои нек бошанд, ба муқобили микробҳои бад ҳамеша мубориза бурда, кӯшиш мекунанд, ки онҳоро аз байн баранд. Хулоса, микробҳо аз бисёр ҷиҳат ба инсонҳо монанданд.

– Оё дар байни микробҳо низ дурӯягӣ, хиёнат, тухмат ва ғайра вучуд дорад? – нимшӯхӣ пурсид Мухтарам.

– Не, ягона чизе ки аз одамон тафовут дорад, ин аст, ки онҳо дар иҷрои вазифаи худ якрӯй ҳастанд, -посух дод Орзуев.

СОЯДАСТ

Муҳаррири китоби Ҷумъа Одина «Гузашти айём» Мухтарам буд. Муаллиф китобашро ба Мухтарам тақдим карда, чунин соядаст навишт: «Ба додарам Мухтарам, ба тариқи қарз».

– Муаллим, чӣ хел қарз? – пурсид ӯ.

– Қарз – яъне ҳамин ки китобат чоп шуд, ту ҳам онро ба ман тухфа мекуни.

ЗАН ВА ХОНА

Муҳтарам баъди хатми Донишгоҳ ёздаҳ сол ичорашин буд. Ҷумъа Одина ҳар замон меғуфт:

– Барои ту барин йигит ёфтани зан мушкилот надорад, пайдо кардани хона мушкил аст.

ҶАШН ДАР КҶҮЛОБ

Муҳтарам дар ҷашни 2700-солагии Кӯлоб иштирок дошт. Дар яке аз ҷойҳои намоёни шаҳр як рубоии худро дар шакли шиор дид, ки онро чанд муддат пеш аз ҷашн навишта, дар ҳафтавори «Адабиёт ва санъат» чоп карда буд:

*Дар ҷашн ба Кӯлоб зи мо бод салом,
Бар хурду бузургаи ҳамагӣ ном ба ном.
Ҷашни ду ҳазору ҳафтсадсолагиаш
Табрик ба ҷумла мардуми некмақом.*

НАБЕРАИ РУСТАМ ВА ЭРОНИ БОСТОН

Соли 2006 дар ҷорабиниҳои ҷашни 15-солагии Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар Кохи Борбад таҷлил мегардид, дар паҳлуи Муҳтарам як хориҷии паҳлавон-

сурат менишаст. Ў дар курсӣ нороҳат ҷой гирифта буд ва дар интизори саршавии чорабинӣ зонуҳояшро ин сӯву он сӯ мекашид. Аз ин аҳвол шояд дар ҳичолат шуд, ки бо оҳанги узромез ба Мухтарам гуфт:

– Агар медонистанд, ки набераи Рустам ба чашн меояд, курсихоро ба роҳат дуруст мекарданд.

Ў бо лаҳҷаи эронӣ ҳарф мезад ва дар ин миён чашми Мухтарам ба лифофаи даъватномааш расид, ки бо ҳуруфи форсӣ навиштаи «Фаридуни Ҷунайдӣ» дошт. Китобашро бо номи «Зиндагӣ ва муҳочирати ориёӣ» хонда буд ва чун аз ин китоб чанд чизро бозгӯ кард, меҳмон хеле хушҳол шуд.

Баъди суҳанронии Сарвари давлат концерт шуруъ гардид. Аз ин концерт устод Фаридун Ҷунайдӣ хеле мутаассир шуда, ашк мерехт. Рӯймолчааш тар шуд. Мухтарам пурсид: - Устод, чаро ашк мерезед?

-Фикр мекунам дар Ирони бостон бошам.

– Ирони бостон ин ҷо буд, -гуфт Мухтарам.

-Оре, мидунам, -тасдиқ кард Ҷунайдӣ.

– Пас чаро дар китобатон онро дар Ирони кунунӣ гуфтаед? – пурсид Мухтарам.

Устод Фаридун Ҷунайдӣ каме тааммул кард ва гуфт:

– Вақте китобро менавиштам, назарам дигар буд.

БА ҶОИ ДАСТГИРӢ

Идораи ҳафтавори «Адабиёт ва санъат» китоби мақолаҳои Муҳтарам «Ориётоҷикон: 18 000 сол пеш...»-ро ба ҷоизаи ба номи Рӯдакӣ пешниҳод кард. Рӯзе Муъмин Қаноат, Меҳмон Бахтӣ ва Абдулҳамид Самадов ўро ба утоқи кори Меҳмон Бахтӣ, ки он вақт Раиси Иттифоқи нависандагон буд, даъват карда, пешниҳод карданд, ки номзадиашро барои дарёфти ҷоиза гирад. Яъне, навбати дигар, онро худамон пешниҳоду дастгирӣ мекунем.

– Ман ба ёриву дастгирии шумо умед доштам, ҳоло ки шумо муқобил бошед, яқин ман намегузарам. Вале номзадиамро бо хоҳиши худам пас нахоҳам гирифт, -гуфт Муҳтарам.

ВА АГАР...

Боз баъди чанд муддат Меҳмон Бахтӣ Муҳтарамро ба утоқи кориаш даъват карда гуфт:

– Китоби Шумо «Сурӯши сухан» ба ҷоизаи ба номи устод Рӯдакӣ меарзад. Меҳоҳем онро ба ин ҷоиза пешниҳод кунем.

– Дер шуд, муҳлати пешниҳод намудани китобҳо то панҷ сол аст, -гуфт ӯ.

– Ҳозир аниқ мекунем, -гуфт ӯ ва занг зада, масъули кумитаи мукофотҳо Раҳмат Назриро ба назди худ даъват кард.

– Дер шуд, -гуфт $\bar{u}$ низ дар ҷавоб. – Лекин ин дершавиро ҷуброн кардан мумкин. Ба унвони Шоири халқӣ пешниҳод кунед. Меарзад. Агар мо даҳ шоири хуб дошта бошем, яктояш Мухтарам аст. Агар ҳафт шоири хуб дошта бошем, боз ҳам яктояш $\bar{u}$ ст...

– Фаҳмо, фаҳмо, -сухани Раҳматро бурид Меҳмон Бахтӣ ба гумони он ки ҳозир $\bar{u}$ шумораро боз ҳам камтар хоҳад кард.

ИЛҲОМИ ТЕМУР ЗУЛФИҚОРОВ

Мухтарам боре барои аёдати тағояш ба Ёвон рафтани шуд. Темур Зулфиқоров низ, ки ба Душанбе омада буд, барои тамошо бо $\bar{u}$ хоҳиши рафтан кард. Бегоҳӣ баъди аз хонаи тағои Меъроч баргаштан, дар ағбаи Султанонобод Темур хоҳиш кард, ки Мухтарам мошинро боздорад, то $\bar{u}$ манзараҳоро каме тамошо кунад. Темур сар-сари теппаҳо тамошокунон аз назар нопадид шуд. Ҳаво торик мешуд, вале аз Темур дарак набуд. Мухтарам ба суроғаш равон шуд. Баъди муддате дид, ки $\bar{u}$ болои теппае нишаста, оринҷаш болои зону, бо даст сарашро тақя дода нишастааст. Хеле мунтазир нишаста, вале Темур ором нишаста буд. Оқибат $\bar{u}$ ро садо кард.

– Худам ҳам ҳоло омадани будам. Илҳомам омад. Бубин гове дар уфуқи он теппа чи хел аҷиб менамояд. Ман дар васфи он шеър навиштам.

АЗ СТАЛИНОБОД

Мухтарам ба Гурчистон дамгирӣ рафт. Дар шаҳраки Абастумани ҳамроҳи рафиқонаш дар қаҳвахонае нишаста, истироҳат мекард. Дар мизи паҳлуяшон чор нафар гурҷии паҳлавонсурат бо суҳбат ва хандаҳои баландашон истироҳати онҳоро нороҳат мекарданд.

– Ҳозир ман ба онҳо як сухан мегӯям, хамашон аз ҷой меҳезанд, -гуфт Мухтарам.

– Э, биё мон шоириатро, афти онҳоро бин, - гуфт яке аз рафиқон.

Аммо рафиқи дигар мегуфт, ку бирав бинем, чи кор мекунӣ.

Мухтарам сотгини майи гурҷӣ дар даст назди онҳо рафта, бо забони русӣ гуфт, ки меҳоҳад як калима гап занад.

– Бирав, сотгинатро дар мизат мону баъд биё, -гуфт яке аз онҳо.

Вақте вай сотгинашро гузошта пас омад, гурҷиҳо боқали майро ба дасти вай дода гуфтанд:

– Акнун бигӯ, чӣ меҳоҳӣ?

– Мо аз шаҳре ҳастем, ки Сталинобод ном дошт, -гуфт Мухтарам ва меҳост суханашро идома диҳад, аммо гурҷиҳо «Оҳо!», -гӯён аз ҷояшон хеста, мизи рафиқони Мухтарамро ба мизи худашон наздик кашиданд ва то дер вақт онҳоро бо май ва каботи гурҷӣ зиёфат доданд.

– Ту ба онҳо чӣ гуфтӣ, ки моро ин қадар зиёфат доданд? -мепурсиданд ҳар замон рафиконаш.

Вале Муҳтарам то ҳол ин сирро ба онҳо нагуфтааст.

ВАННАИ СТАЛИН

Дар Абастумани ҳаммоми оби гарми табиӣ вучуд дорад. Муҳтарам ба ҳучрае даромад, ки ваннааш аз санги мармари сафед сохта шуда буд. Вай баъди аз ванна баромадан дар курсии пеши дар барои хушк шудан нишаст.

– Ба ваннаи рафиқ Сталин даромадед? – пурсид мӯйсафед, ки дар пахлуяш менишаст.

– Нафаҳмидам, -гуфт Муҳтарам ба рӯи ӯ саволomez нигариста.

Мӯйсафед бо даст ба навиштаҷоти болои дари ҳучра кард. Дар он ҷо дар лавҳае навишта шуда буд: «Дар ин ҳучра рафиқ Сталин ванна гирифта буд».

АЙБИ ИСМОИЛОВ ШАМСУЛЛО

Муҳтарам ба писараш Бехрӯз, ки донишҷӯи Донишгоҳи омӯзгорӣ буд, гуфт, ки ба кафедраи забони тоҷикӣ даромада, аз муаллим Исмоилов китоберо гирифта биёрад. Таъкид кард, ки фаромӯш нақун: Ис-мо-и-лов.

Се рӯз гузашт, вале Бехрӯз китобро наовард. Мухтарам ўро сарзаниш кард.

– Аво, Шумо маро бехуда бисёр сарзаниш мекунад. Кам-кам айби ҳамон Ис-мо-и-лов ҳам хаст. Се рӯз шуд, ки меравам, дар кафедрааш нест.

МЕҲМОНӢ

Искандари Хатлонӣ, ки дар Москва зиндагӣ мекард, ба Душанбе омад. Мухтарам ўро меҳмондорӣ кард. Баъд Мухтарам ба Москва рафт. Дар қаҳвахонаҳо Мухтарам пешдастӣ кардаву ҳисобӣ мекард.

– Ин чӣ хел мешавад? -пурсид Искандар. - Дар Душанбе ҳам ту меҳмондорӣ кардӣ, дар ин ҷо ҳам...

– Ин коида аст, -гуфт Мухтарам, -ман ҳар вақте ба ноҳия равам, рафиқони дар ноҳия будаам маро меҳмондорӣ мекунанд. Ва агар онҳо ба Душанбе оянд, боз ҳам онҳо меҳмондорӣ мекунанд.

ДАР ТӢӢ

Дар як тӯй Мухтарам ва Назрулло бо завҷаҳояшон иштирок доштанд. Мухтарам сари миз нишаста, базро тамошо мекард. Ин вақт Назрулло пеши ӯ омаду гуфт:

– Хез, рафтем, дутоашро ёфтам, зӯр, ҳам-

роҳашон мерақсему яктоашро ту мебарӣ,
яктоашро ман.

– Розӣ мешаванд? -пурсид Мухтарам.

– Албатта, рафтем, -ва ӯ Мухтарамро аз байни анбуҳи базм ба ҷое овард, ки ҳамсари худаш ва ҳамсари Мухтарам бо дигар занҳо мерақсиданд.

АЙБИ АЛФАВИТ

Максим ба Мухтарам гуфт:

– Устод, дар китобҳои дастачамъии шоирон номатро мекобам, ё аз ҳама охир ҳастӣ, ё ки тамоман нестӣ.

– Он ки номам аз ҳама охир аст, айби алфавит аст, зеро насаби ман бо ҳарфи «Х» сар мешавад, ки дар алфавит аз ҳама охир аст. Он ки номам тамоман нест, айби ман не, айби тартибдиҳандаи китоб аст, -гуфт Мухтарам.

ХОБ

Мухтарам сигоркаширо партофт. Аммо шабҳо хоб медид, ки сигор мекашад. Боре хоб дид, ки сигор кашид, аммо хумораш нашикаст ва ба худ гуфт: «Биё, яктои дигар кашам, ҳозир бедор мешавамӯ дигар сигор кашидан мумкин нест...»

ВАҲДАТ

Ҳамкори Мухтарам аз Маҷлиси намояндагон Роҳбар аз осоишгоҳи «Зумрад», ки барои дамгирӣ рафта буд, баъди аҳволпурсӣ байти аввали шеъри ӯро бо номи «Ваҳдат» хонд:

*Ҳамдилӣ, ҳамбастагиву ҳамсадоӣ
ваҳдат аст,
Меҳрубонӣ, гамгусорӣ, ошноӣ ваҳдат аст.*

– Давомаш чӣ? – пурсид ӯ.

– Танҳо ҳамин ду мисраъ, -ҷавоб дод Роҳбар.

– Нафаҳмидам, -гуфт Мухтарам.

– Ҳамин байт дар осоишгоҳи «Зумрад» ҳамчун шиор овезон шуда, дар поёнаш номатон навишта шудааст.

– Ҳа, -гуфт Мухтарам, -гумон кардам, шеъри маро азёд кардӣ.

– Гашта биёям, китобатонро гирифта, хатман азёд мекунам, -гуфт Роҳбар.

ТУҲФА БА ЧАШН

Дар арафаи чашни 3-ҳазорсолагии Ҳисор соҳибкори ҳисорӣ Фатхулло Раҳмонов гуфт:

– Устод, меҳоҳам ба ин чашн дастовезе дошта бошам. Шумо бахшида ба Ҳисор шеъру

мақола ва рисолаҳо навиштаед. Агар дар бо-
раи Ҳисор китобе дошта бошед, наشري онро
ба уҳда мегирам.

Муҳтарам тақрибан ду сол пеш китоберо бо
номи «Ҳисор дар бомдоди таърих» бо сарпа-
растии раиси ҳамонвақтаи Ҳисор Баҳриддин
Солеҳов ба нашр расонда буд.

Бинобар ин дар ҷавоб гуфт:

– Китоби дигаре дорам бо номи «Ҳинди
гумшуда», на танҳо таърихи Ҳисор, балки
таърихи хеле дури тоҷикону Тоҷикистон аст ва
дерест, ки онро нашр карда наметавонам.

Фатҳулло бо ҳимматбаландӣ китобро нашр
кард. Муҳтарам баъд фаҳмид, ки Фатҳулло аз
рӯи ихтисос филолог ва суҳандону шеърфаҳм
будааст. «Қошки ҳама филологҳо соҳибкор ва
ҳама соҳибкорҳо филолог бошанд», -гуфт ба
худ.

РӯЗАДОР

Боре Карим Абдулов дар моҳи рамазон аз
Ҳучанд ба Душанбе омаду ба Муҳтарам занг
зад:

– Домулло, ман омадам, соати 12 баро,
якҷоя таоми нисфирӯзӣ хӯрем.

– Майлаш, мебарояму лекин ман рӯзадор, -
гуфт дар ҷавоб Муҳтарам.

– О, ту чӣ гуноҳ дорӣ, ки рӯза мегирӣ? -гуфт
Абдулов.

ТОЧИК

Муҳтарам баъди хатми Донишгоҳ, пеш аз оғози соли таҳсил нотоб шуд ва натавонист ба ноҳияе, ки роҳхат дошт, сари вақт ҳозир шавад. Бинобар он ки ҷои ӯ банд шуда буд, худ дар суроғи кор ба чанд ноҳия сафар кард. Дар ноҳияи Абдурахмони Ҷомӣ (собик Куйбышев) ба идораи маориф даромадан замон мудирӣ шӯъбаи маориф ба забони русӣ пурсид:

– Что Вы хотите?

Муҳтарам дар рӯбарӯяш як марди чашмонаш кабуд, чеҳрааш ба чеҳраи аврупоӣён монандро дида гумон кард, ки ӯ рус аст. Муҳтарам низ дорои ҳамин гуна чеҳра аст ва мудир низ ӯро рус гумон кардааст. Вақте Муҳтарам муддаояшро гуфт, мудир боз пурсид:

– Какой специальность?

– Учитель таджикского языка и литературы.

Ҳамин вақт мудир асли воқеаро фаҳмида пурсид:

– Шумо тоҷикед?

– Бале, лекин Шумо ба русӣ пурсидед, ман низ гумон кардам, ки рус ҳастед.

АЗ КАДОМ ДОНИШГОҲ?

Хангоми чустучӯи кор, баъди хатми Донишкадаи омӯзгорӣ ба идораи радио омад. Раиси радио муддаои ўро фаҳмида пурсид:

- Кучоро хатм кардаед?
- Донишкадаи омӯзгориро, -посух Муҳтарам.
- Э-ҳа, аз Донишгоҳи милли меоянд, ба кор қабул намекунему ту мегӯӣ, ки аз Донишкадаи омӯзгорӣ...

НИМАШ ШУДУ НИМАШ НЕ

Муҳтарам гуфт:

– Боре дар суҳбати устод Боқӣ Раҳимзода будам. Устод бо зарофат изҳор дошт, ки зиндагиям чунон ширин гузашт, ки саропо қанд шудам. Ман ки он вақт ҷӣ будани бемории қандро намедонистам, орзу кардам, ки кош, ман ҳам мисли устод шавам. Аз ин орзуям нимаш амалӣ шуду нимаш не.

Пурсидам:

– Ҷӣ хел?

Гуфт:

– Зиндагиям ширин нагузашт, лекин ба бемории қанд гирифтаор шудам.

БАЛАНДИҲО

Ин байт ҳам аз Муҳтарам аст:

*Баландиҳо зи баски буд писандам,
Баланд омад фишори хуну қандам.*

ПУЛ ВА ВАҚТ

Муҳтарам мегӯяд:

– Барои ман ҳеч вақт пул ва вақт кофӣ набуд.

Кифоят набуд он чӣ бар ман ду чиз:

Пули лаънатӣ буду вақти азиз.

ПАРОВОЗ ВА ҚАТОРА

Чумъа Одина - мудирӣ шуъбаи адабиёти бадеии нашриёт ба Муҳтарам гуфт:

– Шеърхоятро дар рӯзнома хондам, нағз. Мачмӯаи шеърхоятро тайёр кун, ба нақшаи соли оянда дохил мекунам.

– Ба фикрам, ҳоло тайёр не, муаллим. Шояд баъдтар, -гуфт Муҳтарам.

– Дар мачмӯаи шеър шарт нест, ки ҳама шеър баланд бошад. Як-ду шеъри нағз мисле, ки паровоз қатораро аз пасаш мекашад, дигар шеърхоро аз паси худ кашида мебарад, -гуфт Чумъа Одина.

БОВАР НАМЕКУНАНД

Зимистон буд ва Мухтарам дар истгоҳи Перделкино интизори электричка истода, медид, ки мусофирон донаҳои офтобпарастро дар кафи даст боло мекарданд ва саббаҳо рӯи дастхошон нишаста, дон мечиданд.

– Агар дар Душанбе ин ҳолро нақл кунам, ҳеч кас бовар намекунад, -гуфт ба худ.

Ва ҳамон рӯз дар яке аз хиёбонҳои шаҳри Маскав дид, ки мардуми бисёре гирд омадаанд ва мурғобиҳои ваҳширо, ки дар миёна нишаста буданд, нону дон медоданд.

Аз як нафар асли воқеа пурсид. Гуфт, ки ҳар сол дар роҳи сафар дар ҳамин майдон чанд муддат нишаста, дам мегиранд, мардум ба онҳо хӯрок медиҳанд. Баъд парвозро идома медиҳанд.

– Инро ҳам агар дар Душанбе нақл кунам, бовар намекунанд, -гуфт ӯ ба худ.

ҶОНИ ШИРИН

Мухтарам вақте донишҷӯи соли аввали Донишгоҳи омӯзгорӣ буд, муаллими фанни назарияи адабиёт Юрий Бобоев дар нахустин дарси худ аз шогирдонаш пурсид:

– Кӣ достони «Ҷони ширин»-ро азёд медонад?

Хама шогирдон хомӯш буданд.

Муаллим гуфт:

– Барои шумо айб аст. Дар курсҳои дигар аксарияташон медонанд. Ин дostonро азёд кунед.

Муҳтарам баъди дарс то бевақтии шаб достони «Ҷони ширин»-ро азёд кард. Рӯзи дигар вақте дostonро хонд, Юрий Бобоев бовар намекард, ки ӯ дар ним рӯз дostonро азёд карда бошад.

Рӯ БА ГУРЕЗ

Муҳтарам бист сол дар нашриётҳои «Ирфон» ва «Адиб» кор кард. Баъд директори нашриёти «Ориёно», сармуҳаррири ҳафтавори «Роҳи умед» («Нақлиёт»), муовини сардабири маҷаллаи «Садои шарқ», ходими ҳафтавори «Адабиёт ва санъат» буд. 20-уми апрели соли 2000 ба вазифаи мудири Котиботи роҳбарияти Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон таъин шуда, 20-уми апрели соли 2015, яъне баъди расо 15 сол аз ин вазифа сабукдӯш шуд.

Тақрибан баъди як моҳи ба вазифаи директори нашриёти «Адиб» таъин шуданам назди ман омад ва гуфт:

– Гурез, акнун рӯ ба ту овардем.

*Дар Маҷлиси худ баски гирифтаор будем,
Аз Маҷлиси худ рӯ ба Гурез овардем.*

УСТОДОН

Муҳтарам маҷмӯаи нахустини шеърхояшро ба устод Боқӣ барои хондану тавсия додан супорид. Устод Боқӣ гуфт, ки чашмонам хатногузар шудаанд, ҳар ҳафта як-ду бор худат омада хон, ман гӯш карда маслиҳат медиҳам.

Аммо ду-се моҳ омада бошад ҳам, устод Боқиро дар утоқи кориаш пайдо накард. Устод нотоб буд ва дигар ба утоқи кориаш наомада, аз олам гузашт.

Баъди тақрибан ним сол ба ҷойи устод Боқӣ устод Лоиқ таъин шуд ва вақте Муҳтарам маҷмуаи шеърхояшро суроғ намуд, онро пайдо накард. Устод Лоиқ гуфт, ки маҷмӯа дар миёни дастнависҳо пайдо нагардид.

Шеърҳо якнусхагӣ буданд ва ҳамин тарик бисёр шеърҳои Муҳтарам гум шуданд. Ў аз дигар маҷмӯаи шеърхояшро тайёр карда, ба устод Лоиқ супорид. Баъди тақрибан як сол устод Лоиқ маҷмӯаи шеърхоро хонда, ба Муҳтарам гуфт, ки хондам ва ба шеърҳо аломат гузоштам. Муҳтарам дид, ки тақрибан дар ними шеърҳои маҷмӯа аломати «паранда» гузошта шудааст.

Устод Лоиқ ба дигар кор гузашт ва ба ҷояш устод Бозор таъин шуд. Устод Бозор маҷмӯаро хонда, ба шеърҳое, ки аломат надоштанд, айнан ҳамон гуна аломати «паранда» гузошт.

Ҳамин тарик, ҳамаи шеърҳо соҳиби аломат шуданд ва Муҳтарам нахустин мачмуаи ашъорашро ба пуррагӣ нашр намуд.

ДАЧИБА?!

Муҳтарам ҳамчун шоири навқалам, ки он вақт нав ба нашриёти «Ирфон» ба кор омада буд, як даста шеърашро ба Қутбӣ Киrom ба-рои хондан дод. Қутбӣ Киrom шеърҳоро хонда дар баъзеашон «хуб», дар баъзе «мешуд» ва дар баъзеи дигар «дачиба?!» навишта буд.

Муҳтарам ҳарчанд лугатҳои ҳамонвақтаро кофтаву аз рафиқонаш суроғ намуд, маънои ин калимаро пайдо карда натавонист. Ноилоҷ аз ҳуди Қутбӣ Киrom маънои ин калимаро пурсид.

– Да-чӣ-ба? – барои чӣ? – зачeм? – гуфт хандида Қутбӣ Киrom.

ҲАМШАҲРӢ

Муродали Сoбир баъди мутолиаи китоби Муҳтарам Ҳотам «Сурӯши сухан» ўро дида гуфт:

– Устод, достони «Сурӯши сухан» дар адабиёти имрӯзаамон яке аз беҳтарин достонҳост. Шеъру рубоихоятон низ дар пояи шоирони номиамон. Намедонам, чаро ягон мунаққид дар бораи ин китобатон тақризе на-навиштааст.

– Барои он ки аз ҳамшаҳриҳоям ягон нафар мунаққид нест, -гуфт дар посух ӯ.

ЧОЙИ ХУНУКУ НОНИ ХУШК

Раҷаб Мардон дар нашриёт одатан ба чойи хунук тар карда хӯрдани нони хушкро нағз ме-дид.

Муҳтарам рӯзе бо кадом сабабе, ба нашриёт дер, тақрибан соати 3 ба кор омад. Ҳамин вақт Ҳайрат ба хучраи корӣ сар халонду пурсид:

– Амин Раҷаб Мардонро мекобам, наме-ёбам, ҳимрӯз ба кор ҳомада буд ё не?

– Не имрӯз наомадааст, -фаврӣ ҷавоб дод Муҳтарам.

– Ту худат нав ба кор омадиву аз кучо ме-донӣ, ки Раҷаб Мардон ба кор омадааст ё не? – пурсид Аҳмадшоҳ Маҳмадшоҳ.

– Барои он ки дар болои мизи чойнӯшӣ ҳам чойи хунук истодаасту ҳам нони хушк, -ҷавоб дод Муҳтарам.

ҲАЗЛ

Дар Кобул як гурӯҳ тоҷикон тарҷумон бу-данд ва ҳар вақте аз Тоҷикистон ҳамсари ягон нафарашон ба Кобул меомад, онҳо бегоҳ дар хонаи ӯ чамъ шуда, дар сари суҳбат савгоҳои Ватанро намакчашон мекарданд. Дар ин миён як шӯҳии одативу ҳамешагӣ доштанд, ки агар

хамсари он рафиқашон бори нахуст омада бошад, хангоми шинос шудан мегуфтанд, ки о, фалонӣ, даъфаи гузашта янга дигар кас буд-ку?!

Одатан, хамсарони тарҷумонҳо дар як ё ду сол як-ду бор ба Кобул, ба назди шавҳархоншон рафта, баъди панҷ-шаш моҳ боз ба ватан бармегаштанд.

Бисёр мешуд, ки ин шӯҳиашон таъсир мегузошт ва тарҷумони бечора боз рӯзи дигар рафиқонро ба хонааш ба зиёфат даъват мекард ва онҳо ба янга мегуфтанд, ки ин шӯҳии муқаррарии онҳост.

Боре хамсари А. ба Кобул омаду рафиқон хамин гуна шӯҳӣ карданд:

– О, соли гузашта янга омада буд, дигар кас буд-ку?!

Рафиқон ва А. аз ин ибораи муқаррариашон хандиданду суҳбат то соати 8 бегоҳ идома ёфт.

Соати тақрибан 12 шаб дари Муҳтарам тақтақ шуд ва ӯ вақте пурсид, ки кист, маълум шуд А. будааст. Вай дар бинои хамсоя зиндагӣ мекард ва сарфи назар аз он ки соати коментантӣ (қуюди шабгардӣ) буд, маҷбур шуда, ба хонаи Муҳтарам омадааст.

– Аҳо, илтимос, биёед, ба янгаатон фаҳмонед, ки шӯҳӣ кардед, охир вай худи пагоҳ гашта рафтани! – бо изтиробу ҳаяҷон мегуфт А.

– Хавотир нашавед, пагоҳ тайёра нест, бегоҳ тибқи қоида зиёфат ташкил мекунад ва мо

ҳамамон чамъ шуда, ба янга мегӯем, ки шӯҳӣ кардем, -гуфт Мухтарам.

ОШИ БУРИДА

Дар Кобул Мирзо Шукурзода ба Мухтарам гуфт:

– Аз ҳамшаҳриҳоямон ягон кас оилааш ҳамроҳаш нест? Оши буридаро ёд кардем. Як оши бурида мехӯрдем.

– Пагоҳ хона биед, ташкил мекунем, -гуфт Мухтарам.

Вай рӯзи дигар бори нахуст дар умраш ха-мир карду зуғола бурид ва оши бурида тайёр кард.

Мирзо Шукурзода як коса оши бурида хурда, боз хоҳиши косаи дуюм кард ва баъди хӯрдани он хеста, ошпазхонаву балкон ва чевонҳоро кофта гирифт:

– Бовар намекунам, ки худат тайёр карда бошӣ. Дар ин чо ягон занро пинҳон медорӣ, -гуфт ӯ.

ПАЛАВИ НАҒЗ

Мухтарам дар Кобул дар хонааш оши палавро дар деги бухори сохти эронӣ тайёр карда, дам партофту болои диван дароз кашида, хост каме дам гирад. Худ нафаҳмид, ки чӣ гуна хобаш бурдааст. Овози Сафарбек Солиев, ки

дар бинои ҳамсоя зиндагӣ мекард, ўро бедор кард:

– Зуд хез, янгаат ошро ҳозир мекашад. Ман рафтам, аз пасам расида биё.

Ҳақиқатан янга дарав палавро кашида, бо-лои дастурхон гузошт. Одатан меҳмонҳо ба-рои хушии табъи соҳибхона хӯрокро таъриф мекунанд. Муҳтарам низ палавро таъриф мекард. Вақти хайрухуш ҳамсари Сафарбек - Сулҳия деги бухорро ба дасти Муҳтарам дода гуфт:

– Раҳмат, ака. Ана, дегро ҳам шуштам.

Сафарбек меҳандид, Муҳтарам чизеро намефаҳмид. Маълум шуд, Сафарбек ба хонаи Муҳтарам омада, ўро дар хоб меёбад. Ба ош-хона даромада, мебинад, ки оши палав дам партофтагӣ. Дегро ба беруни дар гузошта, ўро бедор мекунаду худ дегро бардошта ба хонааш меояд.

ХАЙРУ ХАЙРИЯТ

Муҳтарам дар Кобул ҳамроҳ бо мутахасси-сони афғон кор мекард. Ҷар саҳар баъди сало-му ҳолпурсӣ ба кор шуруъ мекарданд. Афғонҳо одатан ба пурсиши чӣ тур астӣ, хуб астӣ, чӯр астӣ, ҷавоби «Фазли Худо, хайру хайрият», яъне шукри Худо ҳама тинчу оромӣ, мегӯянд.

Боре аз Матин ном ҳамкори афғонӣ, ки дар канори шаҳри Кобул, дар деҳа зиндагӣ мекард, ҳолу аҳволпурсӣ кард.

– Шаб тайёраҳои Шӯравӣ дар қаря (деҳа) бам (бомб) партофтанд. Кулли (ҳамаи) хонаҳо хароб (вайрон) шуд, чандин нафар куштаву захмӣ гардид, гову мол аз байн рафт. Дигар, фазли Худо, хайру хайрият аст, -гуфт Матин.

ДАР ЧОЙҲОИ МО

Мухтарам ҳамроҳи Баҳодур Неъмат, Исмаилуллоҳи Саидиён, Султони Ҳамад, Гулаёз ва наберааш Шаҳриёри Давлат ба тамошои дараи Ваҳё ва зиёрати мазори Бурхи Валӣ рафтанд. Дар бозгашт, дар деҳаи Лочур Султон Ҳамад барои коре ба кучое рафту онҳо дар миёни деҳа, болои ҳараки сари роҳ нишаста, ўро мунтазир шуданд.

– Чӣ хел кунем, ки аз ягон хона як коса чурғот ё чакка пурсем, -гуфт Баҳодур Неъмат.

– Торро гирифта, як сурудро замзама кунед, баъд масъала ҳудаш ҳал мешавад, -гуфт Мухтарам.

Сурудхонии Баҳодурро шунида, марди миёнсоло аз хонааш баромаду ба наздашон омад.

Баҳодур сурудашро ба поён расонида, бо ў ҳамсухбат шуд.

– Бо ин алафзорҳову марғзорҳо, ба фикрам, гову мол ҳам доред-а? – пурсид Баҳодур.

- Албатта, дорем, -ҷавоб дод мард.
- Говҳотон шири нағз меодагистанд? – боз пурсид Баҳодур.
- Албатта, шири нағз медиҳанд, -гуфт он мард.
- Дар ҷойҳои мо аз шир ҷурғот мехобонанд. Шумо ҳам, ба фикрам, ҷурғот мехобонед-а? – бозпурсӣ мекард Баҳодур.
- Ҳо, албатта, -гуфт мард ва ҳамин вақт чизе ба хотираш расиду шитобон сӯи хонааш рафта, ду коса ҷурғот гирифта баргашт.
- Дар ҷойҳои мо аз ҷурғот дуғу маска мекашанд, -баъди хӯрдани ҷурғот гуфт Исмаилов. -Дар ин ҷо ҳам ҳамин хел аст?
- Ҳо, албатта, -гӯён мард дубора сӯи хонааш раҳсипор гардид.
- Мухтарам ба мард гуфт:
- Ҳой бародар, каме сабр кунед, барои он ки бори дигар овора нашавед, дар ҷойҳои мо аз дуғ чакка ҳам тайёр мекунанд.

ИШТИҲО

Мухтарам дар рӯзҳои аввали аз Афғонистон баргаштан, ки дар он ҷо муддате ҳамчун тарҷумон кор мекард, боре чанд рафиқону ҳамкорон, аз ҷумла Мирзоҳаёт Давлатов ва Раҷаб Мардонро ба хӯроки нисфирузӣ даъват кард. Раҷаб Мардон хӯроки хушро дар оне тамоми карда, ба хӯрдани нони хушк даромад.

Мухтарам як сих кабобро аз пеши худ гирифта, ба Рачаб Мардон дароз карду гуфт:

– Ака, гиред, ош шавад, ман иштиҳо надорам.

Рачаб Мардон кабобро хӯрда истода гуфт:

– Эй Худо, дар адолатат бимирам, пулро ба Мухтарам медиҳию иштиҳоро ба ман.

АЗ ҲИСОБИ ХУДАМОН

Сармуҳосибашон ҳар ҳафта як-ду бор Мухтарам ва якчанд ҳамкори дигарашонро зиёфат меод. Ҳар дафъа ҳамкоронашон сармуҳосибро таъриф карда, ўро сахӣ, дасткушод ва ғайраву ғайра гӯён таъриф кардаву изхори миннатдорӣ мекарданд.

Мухтарам гуфт:

– Сармуҳосиб бояд аз мо миннатдорӣ кунад. Ў аз ҳисоби маошаш ҳеҷ вақт зиёфат намедихад, зеро маошаш баробари маоши мост ва барои ин зиёфатҳо кифоят намекунад. Ин зиёфатҳо аз ҳисоби пулҳои идораамон аст, ки ў ба ҳар роҳ ба даст меораду як қисми ночизашро гашта ба худамон зиёфат медиҳад.

КАРАМ НАМОВУ...

Мухтарам дар тайёраи Душанбе-Маскав бо Атахон Сайфуллоев паҳлуи ҳам менишастанд. Мухтарам девони Ҳофизро бо худ гирифта, ҳангоми парвоз онро мутолиа мекард. Тайёра ба

фурудгоҳи Маскав наздик меомад ва Сайфуллоев гуфт:

– Мулло Мухтарам, ку аз девони Ҳазрати Ҳофиз як фол кушо, дар Маскав моро чӣ хел қабул мекунад?

– Ҳозир, хуб шудааст, -гуфт Мухтарам ва хангоми фол кушодан байти машҳури Ҳофиз баромад, ки ин аст:

*Равоқи манзари чашми ман ошёнаи туст,
Карам намову фуруд о, ки хона хонаи туст.*

–Хайр, фуруд оем, ё наоём, -пурсид шӯҳиомез Сайфуллоев аз Мухтарам.

– Як карам кунем, -гуфт Мухтарам.

БА НАРХИ ТИЛЛО

Мухтарам дар утоқи кори суратгир Нурулло Исобоев як ғарам суратҳои адибонро дида, пурсид:

–Чаро ин суратҳоро ба соҳибонашон надода, ғарам кардаед?

–Э, вақташ расад, набераҳои шумо ин суратҳоро аз набераҳои ман ба нархи тилло мехаранд.

–Ба умеди набераҳои мо нашав, -гуфт Мухтарам. –Ҳоло, ки мо ҳастем як сомониат медиҳем. Воллох, ки агар набераҳоямон ин суратҳоро ба даҳдирамӣ гиранд...

МАРҲАМАТ, АВВАЛ ШУМО

Солҳои нооромӣ нақлиёти шаҳрӣ камчин буд. Дар истгоҳҳо тӯдаи одамон соатҳо интизорӣ мекашиданд. Мухтарам дар истгоҳи «Ватан» троллейбусро мунтазир буд. Дар ду троллейбус имкони саворшавӣ нашуд. Мардум якдигарро тела дода, қисман аз тирезаҳои троллейбус дохили он мешуданд. Троллейбуси навбатӣ наздик меомад. Мардум баробари троллейбус то истодани он якдигарро теле-тела дода ҳаракат мекарданд. Мухтарам дар ҷояш истода буд. Троллейбус омаду дар пеши ӯ дарашро кушод. Он вақтҳо танҳо як қабати дари дукабатаи троллейбус кушода мешуд ва танҳо якнафарӣ ба троллейбус ворид мегардид. Мухтарам хост вориди он шавад, аммо дар пешаш чехраеро дид, ки ба назараш хеле шинос менамуд. Ҳарчанд ӯро ба хотир оварда натавонист, аммо аз ворид шудан ба троллейбус, худдорӣ карду ба он шахс мурочиат карда, гуфт:

– Марҳамат, Шумо дароед.

Он мард низ дар ҷояш истода гуфт:

– Не, аввал Шумо.

Ин суҳанон мисли як сатил оби хунуке буданд, ки ба деги ҷӯшон рехта мешавад. Мардум дар як замон аз теладиҳиву занозанӣ бозмонда, ба якдигар бо илтифот мегуфтанд:

– Марҳамат, Шумо дароед.

ГУРЕЗ САФАР

ЛУТФИ МУҲТАРАМИ
(*Лутф ва ҳикояҳои минҷатурӣ*)

Ороиши Орзу Раҳмонӣ
Муҳаррири ороиш Ромиш Шералӣ
Муҳаррири саҳифабанд Меҳрӣ Саидова

Ба матбаа 26.08.2015 супорида шуд.
Чопаш 28.08.2015 ба имзо расид.
Андоза 70x108 1/32.
Ќузъи чопӣ 8.
Адади нашр 500 нусха.

Дар чопхонаи «Аржанг» чоп шудааст.